

MANIPULACIJE KORPORATIVNE DOBITI

Jakir, Ivo

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split / Sveučilište u Splitu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:228:700968>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**



Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department of Professional Studies](#)



SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE
Specijalistički diplomski stručni studij Računovodstvo i financije

IVO JAKIR

ZAVRŠNI RAD

MANIPULACIJE KORPORATIVNE DOBITI

Split, srpanj 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE

Specijalistički diplomski stručni studij Računovodstvo i financije

Predmet: Forenzično računovodstvo

ZAVRŠNI RAD

Kandidat: Ivo Jakir

Naslov rada: Manipulacije korporativne dobiti

Mentor: dr. sc. Jasenka Bubić, prof. visoke škole u tr. zvanju

Split, srpanj 2022.

Sadržaj	
SAŽETAK.....	1
1. UVOD.....	1
2. FINANCIJSKI IZVJEŠTAJI I NJIHOVA VAŽNOST.....	2
2.1. O financijskim izvještajima.....	2
2.2.1. Bilanca.....	2
2.2.2. Račun dobiti i gubitka.....	3
2.2.3. Izvještaj o novčanom toku.....	4
2.2.4. Izvještaj o promjenama kapitala.....	5
2.2.5. Bilješke uz financijske izvještaje.....	6
2.2. Fer vrijednost vs. prijevorno financijsko izvještavanje.....	7
3. ODREĐENJE PRIJEVARA I ZNAKOVI UPOZORENJA NJIHOVE LAŽIRANOSTI.....	9
3.1. Definicija prijevare.....	9
3.2. Trokut prijevare.....	9
3.3. Vanjski upozoravajući znakovi.....	12
3.4. Unutarnji upozoravajući znakovi.....	14
3.5. O prijevarama.....	15
3.6. Kreativno računovodstvo vs. računovodstvena manipulacija.....	16
3.7. Tehnike zaštite prijevornog financijskog izvještavanja.....	17
Ukoliko želimo spriječiti manipulacije unutar financijskih izvještaja potrebno je pronaći modele zaštite. Tri su vrste zaštite od manipulacije financijskim izvještajima:.....	17
4. MANIPULACIJE U IZVJEŠTAJIMA PO OSNOVI FORMIRANJA OSNOVICE POREZA NA DOBIT I KORPORATIVNE DOBITI.....	20
4.1. Lažno smanjenje prihoda radi smanjenja dobiti.....	20
4.2. Lažno povećanje troškova radi smanjenja dobiti.....	24
4.2.1. Utjecaj politika vrijednosnih usklađenja.....	25
4.2.2. Utjecaj amortizacije dugotrajne nematerijalne i materijalne imovine.....	27
4.2.2. Rezerviranja kao mehanizam smanjenja dobiti.....	30
4.2.2. Troškovi reprezentacije i promidžbe.....	31
4.3. Manipulacije u postupcima akvizicije i konsolidacije.....	33
4.4. Lažno smanjenje troškova radi povećanja dobiti ili skrivanje gubitaka.....	36
4.5. Lažno povećanje prihoda radi povećanja dobiti ili skrivanje gubitaka.....	38
4.6. Državne potpore za poduzetnike.....	40
4.7. Manipulacije u izvještajima po osnovi formiranja osnovice poreza na dobit i.....	41

korporativne dobiti	41
5. ZAKLJUČAK	46
LITERATURA	47
POPIS TABLICA	49
POPIS SLIKA	49

SAŽETAK

MANIPULACIJE KORPORATIVNE DOBITI

Financijski izvještaji imaju za cilj prikazati fer i realno stanje i uspješnost poslovanja i to svim korisnicima, bilo da se radi o unutarnjim ili vanjskim. Rad definira pojam financijskih izvještaja. U poslovnoj praksi se vrlo često manipulira pozicijama u financijskim izvještajima, te se koriste razne prijevare i manipulacije kako bi se postigao taj cilj. Najčešće manipulacije se rade kako bi se promijenila osnovica za obračun poreza na dobit. Prikazane su različite metode kojima se društva koriste. Postoje upozoravajuće znakove ukazuju da se odvija neka manipulacija ili će se u budućnosti napraviti. Na praktičnim primjerima prezentira se induktivni pristup u otkrivanju manipulacija, te postupak korekcija financijskih izvještaja, uključujući promjene osnovice poreza na dobit.

Ključne riječi: korporacija, manipulacija, kreativno računovodstvo, forenzična analiza, dobit, financijski izvještaji, porez na dobit

SUMMARY

CORPORATE PROFIT MANIPULATIONS

Financial statements aim to present a fair and realistic state and performance of the business to all users, whether internal or external. The paper defines the concept of financial statements. In business practice, positions in financial statements are very often manipulated, and various frauds and manipulations are used to achieve this goal. The most common manipulations are done in order to change the base for calculating profit tax. Different methods used by societies are presented. There are warning signs indicating that some manipulation is taking place or will be done in the future. Practical examples present an inductive approach to detecting manipulations, as well as the procedure for correcting financial statements, including changes in the income tax base.

Keywords: corporation, manipulation, creative accounting, forensic analysis, profit, financial statements, profit tax

1. UVOD

U završnom radu će se obliže pokušati čitatelju približiti što bi to bile prijevare u financijskim izvještajima i za što ih sve poduzeća koriste. Pojam korporacije koristi se za velike tvrtke, odnosno matice društava koja pod sobom imaju jedno ili više ovisnih društava te kotiraju na burzi.

Korporacije imaju veliki mogućnost da manipuliraju svojim financijskim izvještajima jer su veliki, ali za posljedicu forenzičari ih mogu lakše uočiti i velike su sankcije za poduzeća koja se ulove u manipulacijama.

Forenzično računovodstvo i revizija mora postojati jer u praksi se dogodi da ima niz nelogičnosti, lažnih iskazivanja, ne prikazivanja istinitih podataka u financijskim izvještajima. Da poduzeća svoje poslovne knjige vode u skladu s računovodstvenim standardima i propisima onda revizori i forenzičari ne bi bili potrebni, ali na žalost u današnje vrijeme su sve više izraženiji.

U prvom poglavlju ovoga rada prezentiraju se opći podaci o financijskim izvještajima i to oni financijski izvještaji koji su propisani da ih moraju sastavljati većinom sva poduzeća.

U sljedećem poglavlju ući će se malo više u sam pojam prijevare, objasniti će se što je to trokut prijevare, tko sve može ukazati da poduzeće prolazi prijevare (unutarnji i vanjski upozoravajući znakovi), ukratko opisati kreativno računovodstvo i zaštitu od prijevare.

Naredno poglavlje koje je ujedno i najvažnije u ovome radu je utjecaj poduzeća na osnovicu za obračun poreza na dobit, razne su metode za utvrđivanje osnovice poduzeće većinom samo bira da prikaže financijski izvještaj onakav kakav njemu najviše odgovara.

2. FINANCIJSKI IZVJEŠTAJI I NJIHOVA VAŽNOST

2.1. O financijskim izvještajima

Kako bi pravilno mogli razumjeti kako poduzeće posluje na tržištu potrebne su neke informacije. Većinu tih informacija pruža računovodstvo. Njegov najvažniji zadatak je prikupljanje i obrada podataka financijske prirode i predstavljanje tih podataka zainteresiranim stranama. Financijski izvještaji opće namjene („financijski izvještaji”) jesu izvještaji namijenjeni zadovoljavanju potreba korisnika koji nisu u položaju od subjekta zahtijevati da sastavlja izvještaje prilagođene njihovim konkretnim potrebama za informacijama.¹ Financijski izvještaji su zadnja faza računovodstvenog procesa, te su nosioci računovodstvenih podataka. Temeljni cilj financijskog izvještavanja jest informiranje zainteresiranih korisnika o financijskom stanju poduzeća.

Slika 1 Temeljni financijski izvještaji



Izvor: Izrada autora prema Žagar, K. (2017): „Analiza financijskih izvještaja“; str. 92

Sva poduzeća koja sudjeluju na tržištu imaju za potrebu analizirati svoju poslovanje, s ciljem optimalizacije svojih troškova i poboljšanju prihoda. Na takav način može pridonijeti rastu i razvoju svog poduzeća i učiniti ga na tržištu konkurentnijim i profitabilnijim.

2.2.1. Bilanca

Hrvatski standard financijskog izvještavanja 1 bilancu odnosno, izvještaj o financijskom položaju definira kao sustavni pregled kapitala, imovine i obveza na određeni datum. Bilanca

¹ MEĐUNARODNI RAČUNOVODSTVENI STANDARD - Presentiranje financijskih izvještaja, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1568380990198&uri=CELEX:02008R1126-20190101> [23.05.2022.]

prikazuje strukturu i stanje imovine te izvora financiranja imovine.² Predstavlja dvostruki prikaz imovine: jednom prema pojavnom obliku i drugi put prema podrijetlu, odnosno vlasničkoj pripadnosti te imovine. U računovodstvu se imovina poduzeća naziva aktiva, a izvori imovine pasiva.³ Aktiva se nalazi na razredima 0, 1, 3, i 6, dok pasiva na razredima 2 i 9.

Temeljno načelo je da potražna strana uvijek mora biti jednaka dugovnoj strani, odnosno pasiva mora biti jednaka aktivi. Imovina koja je nalazi na aktivnoj strani mora imati svoj izvor, bilo iz vlastitog kapitala koji poduzetnik ulaže ili obveza. Kapital i obveze predstavljaju pasivnu stranu bilance.

Tablica 1 Shematski prikaz bilance

<i>Aktiva</i>	<i>Pasiva</i>
Potraživanja za upisani a ne uplaćeni kapital	Kapital i rezerve
Dugotrajna imovina	Dugoročna rezerviranja
1. Nematerijalna	Dugoročne obveze
2. Materijalna	Kratkoročne obveze
3. Financijska	Odgođeno plaćanje troškova i nedospjela naplata prihoda
4. Potraživanja	
Kratkotrajna imovina	
1. Zalihe	
2. Potraživanja	
3. Financijska imovina	
4. Novac	

Izvor: Izrada autora prema Žager K., Mamić Sačer I., Sever S., Žager L.(2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb

2.2.2. Račun dobiti i gubitka

Kako bi poduzeće moglo za sebe reći da je uspješno ono mora biti profitabilno, ali treba osigurati i stabilni kontinuitet. Profitabilnost poduzeća je jedan od važnijih ciljeva poslovanja poduzeća.

² Belak, V. (2006): Profesionalno računovodstvo: prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima, Zgombić & Partneri, Zagreb, str. 112.

³ Belak, V. (2006): Profesionalno računovodstvo: prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima, Zgombić & Partneri, Zagreb, str. 112.

Da li je poduzeće uspjelo ostvariti svoj cilj i biti profitabilno, vidljivo je u financijskom izvještaju koji se zove račun dobiti i gubitka. Definiramo ga kao financijski izvještaj koji daje uvid u ostvarene prihode i rashode, te kolika je dobit/gubitak koju je poduzeće ostvarilo na kraju obračunskog razdoblja.

Kada bi računovodstveno objašnjavali što su to prihodi onda slobodno se može kazati da oni povećavaju ekonomsku vrijednost poduzeća kroz određeno promatrano razdoblje. Prihodi se mogu reflektirati kao povećanje sredstava u obliku novca ili novčanog ekvivalenta ili ukoliko otpišemo odnosno smanjimo naše obveze, sve ovo će dovesti do povećanja glavnice.

Suprotno od prihoda za rashode može se kazati da ukoliko prihodi povećavanju ekonomsku vrijednost onda rashodi definitivno smanjuju ekonomsku vrijednost poduzeća u promatranom razdoblju. Svako poduzeće tijekom svog poslovanja ima rashode jer oni proizlaze iz posljedica trošenja imovine ili povećanja obveza. Prilikom proizvodnje određenog gotovog proizvoda rashodi mogu biti materijal, sirovine, energija, trošak rada, jer su svi ti rashodi potrebni za proizvodnju.⁴

2.2.3. Izvještaj o novčanom toku

Izvještaj o novčanom toku jedan je od temeljnih financijskih izvještaja. Strukturiran je na tri aktivnosti, a to su poslovna aktivnost, financijska aktivnost i investicijska aktivnost. Svaka od ovih aktivnosti pokazuje priljeve i odljeve te u konačnici zajedno tvore novčani tok.

1. **Priljevi i izdaci iz poslovne aktivnosti** – ova aktivnost je najznačajnija u izvještaju zato što je poduzeće stvoreno da posluje i generira novac te tako ima najveći utjecaj na financijski rezultat. Najčešći primjeri su:

- priljev novca za prodanu robu ili pruženu uslugu
- priljev novca za proviziju ili neku drugu naknadu
- priljevi novca od društava za osiguranje
- odljevi novca za nabavljenu robu od dobavljača
- odljevi novca za plaće zaposlenih
- odljevi novca prema državi za plaćanje raznih poreza i doprinosa
- odljevi nova za premije osiguranja.

⁴ Žager, K., Mamić, S.I., Sever, S., Žager, L.,(2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str.71

2. Priljevi i izdaci iz investicijske aktivnosti – u ovoj investiciji priljevom odnosno odljevom novca se smatra sve ono što je vezano uz dugotrajnu imovinu društva. Mogu se pojaviti kao:
- priljevi novca od prodaje dugotrajne materijalne ili nematerijalne imovine
 - priljev novca od dužnika za kredit
 - priljev novca od prodaje vrijednosnih papira drugog poduzeća
 - odljevi novca za dugotrajnu materijalnu i nematerijalnu imovinu
 - odljevi novca za dani kredit dužniku
 - odljevi novca od kupnje vrijednosnih papira drugog poduzeća
 - odljevi novca prema banci u vidu štednje
3. Priljevi i odljevi iz financijske aktivnosti – kao i što sami naziv kaže priljevi i odljevi iz ove aktivnosti vezani su uz poslovanje poduzeća. Obuhvaća sve promjene vezane u strukturi obveza i kapitala. Kao najčešće transakcije na osnovi financijske aktivnosti javljaju se:
- priljev novca od emitiranja dionica
 - priljev novca od emitiranja obveznica i drugih vrijednosnih papira
 - priljev novca od zaduživanja kreditom
 - odljevi novca za otkup vlastitih dionica
 - odljevi novca za dividende, kamate prema financijskim institucijama
 - odljevi novca na osnovi otplate kredita.⁵

2.2.4. Izvještaj o promjenama kapitala

Ovaj izvještaj bi trebao prikazivati koje su se to promjene na vlasničkoj glavnici dogodile tijekom dva promatrana razdoblja. U ovom izvještaju nužno je prema MRS-u 1 iskazati sljedeće pozicije:⁶

- dobit ili gubitak promatranog razdoblja
- u kapital također treba priznati stavke rashoda, prihoda, dobitaka ili gubitaka
- promjene računovodstvenih politika

⁵ Žager, K., Mamić, S.I., Sever, S., Žager, L.,(2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str.71

⁶ Žager, K., Mamić, S.I., Sever, S., Žager, L.,(2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str.87

- moguća dokapitalizacija vlasnika
- iznose zadržane dobiti ili gubitka na početku i na kraju razdoblja te promjene unatrag tog razdoblja
- promjene svake druge pozicije kapitala poput premija na dionice i rezerve na početku i kraju razdoblja kao i zasebno prikazivanje tih promjena.

Zadržana dobit je najvažnija promjena koja se može dogoditi u kapitalu. Njen iznos se povećava stvaranjem dobiti, a smanjuje se za iznos ostvarenog gubitka ili za iznos isplaćenih dividendi. Upravni odbor utvrđivanjem zadržane dobiti zapravo vodi politiku dividendi jer ukoliko se manji iznos dividendi isplaćuje, ostaje veći iznos dobiti na raspolaganju poduzeću za moguće investicije. Zbog svega prethodno navedenog ovaj izvještaj izražava bit vlasničkog odnosa uvažavajući interese ulagača, vlasnika kao i samog poduzeća. Ovaj izvještaj se ponekad pokazuje u skraćenoj formi, dok se ostale informacije o promjenama na kapitalu prikazuju u bilješkama uz financijske izvještaje. U slučaju ovakvog prezentiranja nužno je da sve bitne informacije budu dostupne i prezentirane korisnicima izvještaja.⁷

2.2.5. Bilješke uz financijske izvještaje

Već se prethodno navelo da temeljna financijska izvješća čine bilancu, izvještaj o promjenama kapitala, račun dobiti i gubitka i izvještaj o promjeni kapitala. Uz ova četiri glavna izvještaja postoji još mnogo izvještaja koji mogu koristiti unutarnjim i vanjskim korisnicima. Jedan od njih su i bilješke uz financijske izvještaje koji dodatno pojašnjavaju strukturu, vrijednost i obilježja nekih pozicija u temeljnim izvještajima.

Budući da svaki poslovni subjekt ima svoje specifičnosti poslovanja nije moguće dati jedinstven sadržaj bilježaka. No, u njima se treba naći sljedeće:

- napisane sve računovodstvene politike kojima se društvo koristi,
- stanje dugotrajne imovine i načini mjerenja i ocjenjivanja dugotrajne imovine,
- amortizacijske stope i obračun amortizacije,
- način iskazivanja dugotrajnih ulaganja: metoda udjela ili metoda troška ulaganja,
- način procjene vrijednosnih zaliha: metoda obračuna potroška zaliha
- način obračuna davanja sitnog inventara na uporabu,

⁷ Žager, K., Mamić, S.I., Sever, S., Žager, L.,(2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str.88

- obračun zaliha koji su ostali u proizvodnji,
- dane vezivanja zaliha dane naplate potraživanja,
- način iskazivanja troškova i rashoda,
- metode obračuna troškova proizvodnje i obračun rezerviranja troškova
- način procjenjivanja i iskazivanja prihoda i obračun odgođenih prihoda
- raspored dobitka: porez na dobitak, zadržani dobitak i dividenda⁸

Bilješke se uobičajeno prezentiraju po redosljedu, koji pomaže korisnicima da razumiju financijske izvještaje i uspoređivanju njih s financijskim izvještajima drugih subjekata:

- izjava o sukladnosti s MSFI-ima (v. točku 16.)
- sažetak primijenjenih važnih računovodstvenih politika
- informacije koje potkrjepljuju stavke prikazane u izvještaju o financijskom položaju te izvještaju o sveobuhvatnoj dobiti, u odvojenom računu dobiti i gubitka (ako je prezentiran), izvještaju o promjenama kapitala i izvještaju o novčanim tokovima, po redosljedu prema kojemu su ti izvještaji i stavke prikazani
- druga objavlivanja, uključujući:
- nepredviđene obveze (v. MRS 37) i nepriznate ugovorno preuzete obveze
- nefinancijske informacije, primjerice, ciljeve i politike subjekta koji se odnose na upravljanje financijskim rizikom (v. MSFI 7).⁹

2.2. Fer vrijednost vs. prijevarno financijsko izvještavanje

Kao što će se mnogo puta u ovome radu reći financijski izvještaji moraju biti iskazani po fer vrijednosti, jedno tako smatrati će se ispravnim. Fer vrijednost je istinito, zakonito i standardizirano iznošenje računovodstvenih informacija u poslovnim knjigama i izvještajima. Većina poslovnih subjekata svoje poslovne knjige i financijske izvještaje iskazuje po fer vrijednosti, dok neka primjenjuju razne metode kako bi stanje svog poslovanja prikazala na način kako njima odgovara.

Kako bi svoje financijske izvještaje prikazali uspješnijim velike grupacije kao što su konsolidirana društva i društva koja kotiraju na burzi, matice koriste metode kako bi

⁸ Žager, K., Mamić, S.I., Sever, S., Žager, L.,(2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str.89

⁹ Odluka o objavljivanju Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja, Zagreb: Narodne novine d.d., 136/2009., str. 11

računovodstvene informacije koje koriste dioničari. Nadzorni odbori, dobavljači, kupci itd., dali podatke na temelju kojih će navedeni korisnici donijeti pogrešnu odluku ukoliko se radi o ulaganjima ili partnerstvu. Postojanje forenzičnog računovodstva uvodi bitne promjene u takvim vrstama poslovnih subjekata. Revizorsko mišljenje ponekad nije dovoljno da se utvrdi postoji li manipulacija u financijskim izvještajima.

Prijevarno financijsko izvještavanje koristi manipulacije u knjiženjima sna stavkama bilance, računa dobiti i gubitka i izvještaja o novčanom toku. Takve promjene često nemaju popratnu dokumentaciju, transakcije se vrše između fiktivnih poduzeća što je slučaj kod matice i ovisnih društava, kako bi financijski položaj na tržištu bio veći i korporacija konkurentnija.

Korporacije zbog toga što su velike imaju više oblika manipulacija, u svrhu prilagođavanja financijske slike po potrebama menadžmenta. Razlozi su smanjenje porezne obveze na način da se rashodi bez razloga povećavaju, povećanje dobiti na način da se raspolaže s fiktivnim prihodima. Povećanje aktive na način da se izdaju fiktivni računi prema kupcima, kapitalizacija troškova na zalihe i promjena metoda obračuna amortizacije, itd.

3. ODREĐENJE PRIJEVARA I ZNAKOVI UPOZORENJA NJIHOVE LAŽIRANOSTI

Teško je dati točnu definiciju prijevare jer je to dosta složen i višeznačan podatak, jedino što je sigurno da prijevare oduvijek kolaju među nama i da su stare kao i sami ljudski rod.

3.1. Definicija prijevare

Republika Hrvatska u kaznenom zakonu članak 247. definira prijevaru kao namjerno pribavljanje protupravne imovinske koristi drugome ili sebi, dovođenje u zabludu ili održavanje u zabludi lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica te navođenje na štetnu radnju. Prema Zakonu o obveznim odnosima prijevare je i ako jedna stran izazove zabludu kod druge strane ili je održava u zabludi u namjeri da je time navede na sklapanje ugovora. Prijevare također karakteriziraju lažni objavljeni podaci i informacije, skrivanje istine, obmana drugih ljudi i konačno šteta koja time nastaje.¹⁰

Za razliku od državnog zakona računovodstvenom prijevaram se smatra bilo koja radnja koja je počinjena namjerno ili nepravedno i tako stekao prednost varanjem. Moramo razlikovati pogrešku od namjerne prijevare. Pogreška bi bila pogrešno primijenjene računovodstvene politike i načela, dok se prijevare odnosi na namjerno pogrešan iskaz.

Prijevare mogu počiniti, vlasnici, dioničari, zaposlenici, menadžeri, članovi nadzornih odbora i sl. U nastavku rada

3.2. Trokut prijevare

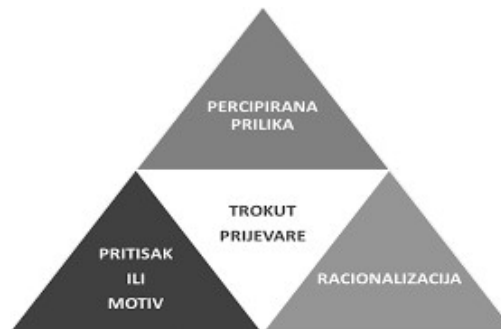
Za nastanak prijevare mora postojati:

- Motiv (pritisak, potreba, tj. Motivirani počinitelj),
- Prilika (odnosno žrtva),
- Opravdanje (odnosno stav i racionalizacija)

Njihova povezanost razmatra se pomoću trokuta prijevare

¹⁰Belak, V. (2017): Lažiranje financijskih izvještaja, prijevare i računovodstvena forenzika. Zagreb. Belak excellens d.o.o. str. 1

Slika 2 Trokut prijevare



Izvor:<https://docplayer.rs/187834789-Interdisciplinarna-obilje%C5%BEja-forenzi%C4%8Dnog-ra%C4%8Dunovodstva.html>[20.05.2022.]

Motivirani počinitelj npr. viši menadžment je primijetio da poduzeću prijete financijska slabost i loša likvidnost on tada zahtjeva od svojih zaposlenika i nižeg menadžera da ispune neke nerealne planove odnosno vrši pritisak nad njima da ubrzaju rast poduzeća i naprave poboljšanje što je u kratkom vremenskom roku nemoguće. Vrlo često motivi proizlaze iz postizanja osobne koristi zaposlenika i menadžmenta.¹¹

Najčešći pritisci ili motivi za prijevare su:

- moraju se ostvariti ciljevi koje je zadala uprava ili osoba odgovorna za upravljanje,
- moramo biti bolji od konkurencije
- prikazivati fiktivne dokumente radi lakšeg zaduženja,
- prikrivanje gubitaka da se ne bih ugrozio imidž društva,
- prikazivanje kontinuiranog rasta poduzeća kroz izjednačavanje prihoda ili rezultata kroz godine,
- smanjenje budućih poreznih obveza kroz iskazivanje manjih prihoda, a većih rashoda,
- osobni financijski problemi i život iznad vlastitih mogućnosti

Kako bi se došlo do prijevare treba imati priliku ili mogućnost da je napravi, jer tamo gdje ima prilike ima i prijevare. . Drugim riječima, počinitelj mora imati priliku da počini prijevare odnosno mora biti uvjeren da njegov čin neće biti otkriven. Iako je u svakom poduzeću moguće

¹¹ Houška, M., Upravljanje rizicima prijevare s aspekta poslovne forenzike, (2015): Porezni vjesnik, Zagreb, str. 43

počiniti prijevaru, rizičnija su ona koja operativno posluju s visoko vrijednom imovinom, novcem.

Mogućnost, odnosno priliku za prijevaru pruža:

- nejasni i dvojbeni računovodstveni propisi te novi standardi i regulatorni okvir,
- procjene financijskih pozicija koje je teško potkrijepiti dokazima,
- puno poslovnih računa i velika količina prometa u blagajni,
- razgranata organizacijska struktura,
- loše interne kontrole,
- nepotpuna i neuredna poslovna dokumentacija,
- neraspodijeljene dužnosti i odgovornosti u poduzeću,
- nezainteresiranost menadžera ¹²

Stav ili racionalizacija, kao zadnja komponenta trokuta prijevare, ne mora se nužno pojaviti nakon počinjenja, nego i unaprijed tijekom planiranja. To bi bilo da je poduzeće spremno opravdati svoje „nedjelo“ Na taj način počinitelj umanjuje svoj osjećaj krivnje za počinjene prijevare. Neki su pojedinci, naime, pa čak i cijela poduzeća, skloniji prijevari od drugih. Hoće li neki pojedinac pristupiti počinjenju prijevare ili ne ovisi o osobnim karakteristikama pojedinca, kao i o usvojenim etičkim vrijednostima. Vlasnici svojih poduzeća zbog velikih davanja učinit će sve da ta davanja smanje na minimum.

Fazu racionalizacije ili opravdanja karakterizira:

- osobnost pojedinca da napravi prijevaru,
- mišljenje da je prevara nešto dobro i da će njegovo poduzeće napredovati,
- „prevaranti“ učine prijevaru samo jednom jer misle da će krizna situacija proći,
- uvjerenje da je prijevara raširena i općeprihvaćena u društvu,
- nesankcioniranje prijevarnog ponašanja te toleriranje sitnih krađa u prošlosti,
- toleriranje zaobilaženja sustava internih kontrola i nefunkcioniranje istog,
- pritisak menadžmenta na zaposlenike,
- nezadovoljstvo odnosima s kolegama unutar poduzeća te tretiranjem od strane uprave
- neprofesionalan odnos prema revizorima. ¹³

¹² Sever Mališ, S., Tušek, B. i Žager, L., (2012): Revizija - načela, standardi, postupci. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 446

¹³ Sever Mališ, S., Tušek, B. i Žager, L., (2012): Revizija - načela, standardi, postupci. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, str. 446

3.3. Vanjski upozoravajući znakovi

Menadžment ima za cilj prikazati da njegovo poduzeće posluje bolje nego što je to i u stvarnosti. Te tako ostvari bolje benefite za sebe. Za postizanjem cilja dolaze razne ideje za manipuliranje. Kako bi se takve manipulacije lakše i prije detektirale treba obratiti pažnju na rane indikatore upozorenja na prijevaru. Među bitnim stavkama je da su zaposlenici dobro educirani kako bi mogli primijetiti neobične situacije koje se događaju unutar poduzeća te tako lakše ukazati na prijevare. Kako bi se lakše pronašle manipulacije potrebno obratiti pozornost na velika odstupanja odnosno anomalije.

Anomalije i velika odstupanja moguće je uočiti odmah te na njih upozoravaju vanjski znakovi dok je za neobične i neočekivane stavke potrebno dublje analizirati računovodstvenu dokumentaciju i obratiti pažnju na unutarnje upozoravajuće znakove. Vanjski upozoravajući znakovi ukazuju na nelogične i neuobičajene pojave u financijskim izvještajima, anomalije i velika odstupanja, a javljaju se kod prvog pogleda na financijske izvještaje. To su:

- velika odstupanja ukupnih ili pojedinačnih troškova u odnosu na protekla razdoblja
- velike stavke ostalih troškova u odnosu na protekle godine
- neslaganje između financijskih izvještaja
- ujednačeni dobitak po godinama uz velike promjene na prihodima i rashodima
- porasti ili smanjenja u vremenskim razgraničenjima
- prikrivanje dobitaka ili gubitaka u poslovnoj godini kako bi se prikazali rezultati prema potrebi
- nerazmjerni rast potraživanja i prihoda
- nelogično veliko povećanje na stavkama rezerviranja
- velike promjene u amortizaciji
- veliki porast ostalih prihoda u odnosu na prihode od prodaje
- nagli rast imovine društva
- manjak gotovine nakon dobrog poslovanja
- neočekivani gubitci ili dobitci
- veliki rast obveza prema dobavljačima.

Anomalije se prvenstveno odnose na nepodudarnost strukture i pojedinačnih stavki u financijskim izvještajima koje se uobičajeno pojavljuju.¹⁴ Velika odstupanja mogu se primijetiti vertikalnom i horizontalnom analizom financijskih izvještaja koja moramo usporediti s prethodnim razdobljima. Vertikalnom analizom uočava se neuobičajeno povećanje ili smanjenje pozicija koje čine značajan udio u financijskom izvještaju, dok se horizontalnom analizom nastoje uočiti tendencije i dinamika promjena pojedinih pozicija u financijskim izvještajima kroz godine.¹⁵ Takvim analiziranjem financijskih izvještaja može se uočiti da su rashodi ili prihodi neuobičajeno smanjeni u odnosu na prethodnu godinu pa to može ukazivati na računovodstvene manipulacije podcjenjivanja rashoda i prihoda. Porast potraživanja od kupaca uz istovremeno smanjenje ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca može izazvati sumnju da nisu vrijednosno usklađena potraživanja čija je naplata neizvjesna.

Porast prihoda od prodaje u strukturi ukupnih prihoda uz istovremeno smanjenje ostalih poslovnih prihoda ili financijskih prihoda može ukazati na pogrešnu klasifikaciju prihoda, primjerice može ukazati da je prihod od prodaje nekretnine iskazan unutar redovnih prihoda od prodaje umjesto kao ostali poslovni prihod. Povećanje troška amortizacije u odnosu na prošlo razdoblje može značiti da je nabavljena nova imovina te je to razlog povećanja ili zbog iskazivanja manjeg rezultata, smanjen vijek trajanja pojedine imovine i povećana stopa amortizacije.

Povećanje troškova za materijal ili sirovine može sumnjati da se želi smanjiti dobit ako se povećanje troškova ne reflektira s obvezama prema dobavljačima ali prilikom analize ovog pokazatelja treba paziti u kolikom su iznosu dobavljači podmireni.

¹⁴ Belak, V., (2018), Forenzična detekcija manipulacija i lažnih knjiženja s ciljem smanjenja dobitka i poreza na dobitak. Računovodstvo, revizija i financije, str. 19

3.4. Unutarnji upozoravajući znakovi

Unutarnji upozoravajući znakovi se najvećim djelom odnose na ulazne i izlazne račune koji su se ili se nisu trebali dogoditi, na taj način te promjene utječu na lažiranje poslovne dokumentacije, također treba obratiti pažnju na neobične stavke.. Kao najčešće ističe:

- čudan otpisi potraživanja od kupaca
- iznimno veliki otpisi dugotrajne imovine
- razlika između naplate od kupaca i potraživanjima od kupaca
- razlika odljeva novce s obvezama prema dobavljačima
- računi za usluge iz kojih je teško definirati nastanak događaja a plaćaju se drugim tvrtkama
- računi za isporuke s povezanim ili prijateljskim poduzećima
- neobične oksidacije u zalihamama
- računovodstveni modeli koji ne omogućavaju kontrolu troškova zaliha i količinu proizvedenih zaliha
- kopije računa umjesto originala
- nepotpuna ili nedostupna poslovna dokumentacija
- iznimno veliki broj računa u odnosu na veličinu i djelatnost poduzeća
- povećanje gotovine na računima
- neuobičajeno visoki troškovi proizvodnje i usluga u odnosu na prethodna razdoblja, ukoliko se nije povećala prodaja.

Forenzični testovi se koriste prilikom analize nelogičnosti u računovodstvenoj dokumentaciji. Prvo provjeravaju veliki zaokruženi iznosi prihoda ili novčanog priljeva koji nisu uobičajeni. Blagajna je sumnjiva ako ima veliki promet koji nije specifičan za takvu vrstu djelatnosti, a blagajnički izvještaji se zaključuju nakon duljeg vremenskog perioda. Bitno je također voditi računa o platnim listama da se ne bi isplaćivale plaće osobama koji nisu djelatnici poduzeća. Detaljno se provjeravaju sva konta s znatnim iznosima pod nazivom „ostali prihodi“ i „ostali troškovi“, a posebno oni koji nisu povezani s PDV-om, pogotovo ako djeluju neobično ili nelogično. Točnost i sveobuhvatnost obračuna poreza na dodanu vrijednost provjerava se računski na način da se usklađuju prihodi i obračuni PDV-a za sve isporuke koje se fakturiraju po jednakoj stopi PDV-a. Umanjenjem tekućeg prometa po potraživanjima od kupaca i povezanih poduzeća za obračunati PDV provjerava se točnost i sveobuhvatnost iskazanih

prihoda. Posebna pozornost posvećuje se zalihama, i to i materijalnoj i financijskoj. Materijalna provjera zaliha predstavlja inventuru stvarnog stanja zaliha. Financijska provjera obuhvaća provjeru testovima računskog slaganja konta koji moraju dati jednake rezultate različitim vrstama usporedbi s ciljem provjere zaliha da ne bi došlo do skrivanja troškova na zalihama ili većeg terećenja troškova smanjivanjem troškova zaliha.¹⁶

3.5. O prijevarama

Iako danas imamo razne regulatorne institucije koje pokušavaju spriječiti manipulacije u financijskim izvještajima, njih je u današnje vrijeme sve više jer se stalno nalaze novi načini manipuliranja. Različiti su razlozi zbog koji se čine manipulacije, pa su tako najčešći sljedeći razlozi:

- regulatorna i fiskalna opterećenja se smanjuju,
- vlasnici žele na što jeftiniji i lakši način doći do kapitala,
- kršenje ugovora s vjerovnicima se sve više izbjegava,
- menadžment želi da ostvari što je moguće veće bogatstvo.

Prilikom manipulacije u financijskim izvještajima šteta se neće odnositi samo na investitore, ulagače i samo poduzeće već je to šteta na razne, pa tako:

- narušava kvalitetu i i poštenje financijskog izvještavanja
- daje upitnu kvalitetu u revizorska mišljenja, te tako postaju nepouzdana financijske informacije
- tržište kapitala učini manje profitabilnijim i učinkovitijim
- negativno utječe na ekonomski rast i prosperitet nacije
- ukoliko je kompanija uključena u prijevaru unutar financijskih izvještaja može dovesti do stečaja ili prouzročiti ekonomske gubitke
- pospješuje pretjeranu regulativnu intervencija
- osumnjičenim poduzećima narušava se normalno poslovanje i uspješnost.¹⁷

¹⁶ Belak, V. (2017): Lažiranje financijskih izvještaja, prijevare i računovodstvena forenzika. Zagreb. Belak excellens d.o.o., str. 513

¹⁷Rezaee, Z., Riley, R., (2014): Prijevare u financijskim izvještajima – sprječavanje i otkrivanje. Zagreb: Mate d.o.o., str 104

3.6. Kreativno računovodstvo vs. računovodstvena manipulacija

Objavom financijskih izvještaja korisnici tih istih izvještaja očekuju da su podaci prikazani stvarni odnosno da prikazuju fer i istinu. Da bi to sve bilo moguće uveden je pojam kreativnog računovodstva, odnosno postupak koji daje mogućnost sastavljačima izvještaja fleksibilnost koji će model primjenjivati hoće li to biti fer vrijednost ili drugi modeli procjene.¹⁸

U današnjici može se kazati da je kreativno i manipulativno računovodstvo istoznačno. Primjena fer vrijednosti je i omogućila i dovela do manipulacije u financijskim izvještajima. Može se slobodno kazati da se kreativno računovodstvo definira kao dopušteni i nedopušteni računovodstveni postupci kojima se u konačnici utječe na financijska izvješća a samim time i na korisnike tih izvještaja koji mogu biti država, investitori, financijske institucije, zaposlenici, poslovni partneri i mnogi drugi. Imamo različite motive za primjenu kreativnog računovodstva a neki od glavnih bi bili:

- prilikom kreiranja financijskih izvještaja koristi se fleksibilnost unutar računovodstvenih regulatornih okvira
- u izvještajnom postupku prikaz je „fer i istinit“
- prikazuju podatke koji njima odgovaraju
- korištenje raznih modela unutar računovodstvenih okvira kako bi se prikazala povoljnija situacija o izvještajnom subjektu.¹⁹

Kreativno računovodstvo se koristi ako vlasnici žele da se poduzeće prikaže uspješno odnosno da privuče investitore ili da se povoljnije zaduže, ukoliko žele biti manje uspješni koristit će načine da plate manje poreza na dobit. Razni načini su na koje se lažno ispostavlja poslovna dokumentacija, prepravljaju se prodaja na „crno“, lažiraju se putni nalozi, troše se sredstva za vlastite potrebe.

Prilikom korištenja kreativnog računovodstva se zloupotrebljavaju određene stavke s kojima može raspolagati kako bi poboljšali financijsku sliku poduzeća. Grubom manipulacijom se krše zakoni, standardi i računovodstvena načela te to prelazi u računovodstvenu manipulaciju.

¹⁸ Belak, V., (2011): Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo. Zagreb: Belak Excellens d.o.o., str 114

¹⁹ Belak, V., (2011): Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo. Zagreb: Belak Excellens d.o.o., str 114

Kreativno računovodstvo u realnosti ima različite oblike a neki su:

- upravljanje zaradom
- agresivno računovodstvo
- lažiranje financijskih izvještaja
- izgladivanje zaradom

Najčešće manipulacije financijskih izvještaja primjenom kreativnog računovodstva:

- kada se prihodi priznaju prerano ili kada su upitne kvalitete
- priznavanje fiktivnih prihoda
- prebacivanje rashoda u ranije ili kasnije obračunsko razdoblje
- napuhavanje zarade izvanrednim dobitcima
- pogreške u knjiženjima
- prebacivanje tekućih prihoda ili rashoda u sljedeće razdoblje²⁰

3.7. Tehnike zaštite prijevarnog financijskog izvještavanja

Ukoliko želimo spriječiti manipulacije unutar financijskih izvještaja potrebno je pronaći modele zaštite. Tri su vrste zaštite od manipulacije financijskim izvještajima:

- računovodstvena pravila i standardi
- eksterna revizija
- budnost investitora.²¹

Računovodstveni standardi, politike i pravila trebaju omogućiti korisnicima korištenje financijskih izvješća na način da ih razumiju. Koristiti bi se trebali jednaki standardi da se omogući usporedivost rezultata odnosno informacija radi lakšeg donošenja odluke. Odluke mogu biti razne npr. o nastavku poslovanja, zatvaranju poduzeća, investiranju i sl. Ukoliko se poduzeće drži računovodstvenih standarda onda se značajno smanjuje mogućnost manipulacije s financijskim izvještajima, jer za svaku stavku za svako knjiženje je zakonski propisano kako se ta promjena ili događaj vrednuje u financijskim izvještajima.

²⁰ Belak, V., (2011): Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo. Zagreb: Belak Excellens d.o.o., str 148

²¹ Gulin. D., Perčević. H., (2013): Financijsko Računovodstvo, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 108

Eksterna revizija daje mišljenje o tome jeli se financijska izvješća prikazuju fer i istinito. Oni provode neovisnu reviziju i daju svoje mišljenje. Od revizora se ne očekuje da otkriju prijevaru, ali njihov neuspjeh u otkrivanju zbog ne znanja ili zbog suradnje s vlasnicima može prouzročiti značajne gubitke u financijskim izvještajima.²².

Ako revizori ne uspiju otkriti postoje li prijevare u financijskim izvještajima, već poduzeću daju pozitivno mišljenje, ulagači (kreditori i investitori) služiti će se krivim mišljenjem. Ako se ne otkriju značajni pogrešni prikazi koje su dovele do prijevare to je veći rizik nego da se otkriva prijevara zbog pogreške. Jer prijevara se smatra radnja kojom se nešto namjerno prikrilo ili krivotvorilo, namjerno ispuštanje knjižne dokumentacije, lažni podaci dostavljeni revizorima i sl. Zlonamjerne sporazume je još teže otkriti.

Revizoru da otkrije prijevaru ovisi u vrsti i veličini čimbenika koji su utjecali na tu prijevaru a oni mogu biti sposobnost počinitelja, opseg prijevare, učestalost da poduzeće čini prijevaru, veličina zlonamjernih sporazuma, sposobnost osoba koje su upletene u prijevaru i veličina pronevjerenih iznosa. Postupci kojima revizor raspolaže mogu biti dobri za otkrivanje pogreške ali ne nužno i prevare. Prilikom otkrivanja prijevare manja je vjerojatnost da će prijevaru napraviti zaposlenik nego menadžer. Razlog je taj što se za menadžmenta i nadzorni odbor pretpostavlja poštenje te im to omogućava da zaobiđu uobičajene postavljene kontrole. Razine menadžmenta mogu biti u prilici da zaobiđu kontrole koje su uvedene kako bi se spriječile slične prijevare od strane zaposlenika na način da podređenim zaposlenicima nareda pogrešno iskazivanje određenih transakcija kako bi utjecale na dobit društva ili neke druge bitne stavke.

23

Ulagачi odnosno investitori bi trebali dobro proučiti poslovanje poduzeća jer ipak oni ulažu vlastiti novac. Također imaju sposobnost i pravo da određenim tehnikama prate i nadziru rad menadžera i tako spriječe njegove moguće manipulacije. Investitori za nadzor menadžera imaju na raspolaganju financijske savjetnike i analitičare kako bi im pomogli u što boljem i kvalitetnijem nadzoru. Instrumenti koji mogu poslužiti investorima su: praćenje i analiza osnovnih računovodstvenih pokazatelja i informacija, istraživanje i čitanje bilješki koje se

²² Rezaee, Z., Riley, R., (2014): Prijevare u financijskim izvještajima – sprječavanje i otkrivanje. Zagreb: Mate d.o.o., str 104

²³ http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/1_KB-za-CIP-124.pdf [22.svibnja.2022]

predaju uz financijska izvješća te praćenje novčanog toka. Uz sve ovo navedeno bitno je pohađati seminare i stalno pratiti računovodstvene edukacije kako bi se lakše otkrile prijevare.

Ukoliko investitor aktivno sudjeluje u procesu poslovanja poduzeća i nadzire rad menadžmenta onda se značajno smanjuje mogućnost manipulacije, a ako se manipulacija ipak dogodi lakše i brže se otkrije.²⁴

²⁴ Rezaee, Z., Riley, R., (2014): Prijevare u financijskim izvještajima – sprječavanje i otkrivanje. Zagreb: Mate d.o.o., str 272

4. MANIPULACIJE U IZVJEŠTAJIMA PO OSNOVI FORMIRANJA OSNOVICE POREZA NA DOBIT I KORPORATIVNE DOBITI

U ovom poglavlju pobliže su objašnjeni razni oblike računovodstvenih manipulacija na temelju kojih se utvrđuje osnovica poreza na dobit. Najčešći razlog zbog kojeg poduzeća uljepšavaju svoj konačni poslovni rezultat je plaćanje manjeg poreza na dobit i prikrivanje dobrog poslovanja. Ali nekad poduzeća povećavaju dobit kako bi uljepšali svoje poslovanje i žele isplatiti dividende svojim ulagačima. U nastavku ovog poglavlja objasniti će se neki od načina za povećanje i smanjenje porezne osnovice odnosno plaćanje manjeg ili većeg poreza na dobit.

4.1. Lažno smanjenje prihoda radi smanjenja dobiti

Iz perspektive malih i mikro poduzeća, smanjenje dobiti se najviše gleda kao plaćanje predujma poreza na dobit tijekom kalendarske godine, predujam se računa na način da se porez iz prethodne godine podjeli s dvanaest mjeseci i to je iznos mjesečnog predujma. Konačni obračun poreza za proteklu godinu obavlja se na temelju porezne prijave koju obveznici dostavljaju Poreznoj upravi do 30. travnja tekuće godine za prethodnu godinu.

Kad poduzetnici procijene da će sljedeća poslovna godina biti lošija od trenutne koja ima dobre financijske pokazatelje često rade postupke koji smanjuju dobit da u budućim razdobljima ne bi plaćali veće predujmove poreza na dobit. Osim toga poduzetnici su u „plodnim godinama“ skloni stvaranju rezervi za neka teža buduća razdoblja i ujednačavanju rezultata poslovanja radi stvaranja slike stabilnog rasta. Neki od postupaka smanjenja prihoda su pobrojani u nastavku:²⁵

Prijenos prihoda na odgođene prihode radi smanjenja dobiti

Manipulacija s prihodima najvećim djelom se odnosi na prihode koji su nastali pružanjem usluga, zato što je usluga ne opipljiva i veže se za duže vremensko razdoblje te je s toga teže odrediti njezin nastanak i razvoj usluge.

Izbjegavanje priznavanja prihoda i skrivanje novca od gotovinske prodaje.

Država nema uvid ni kontrolu prilikom gotovinskim plaćanjima te se to smatra velikim prostorom za manipuliranje. Manji poduzetnici najčešće koriste ovu metodu manipulacije jer imaju niža plaćanja koja često Porezna uprava zanemaruje. Porezna uprava često zna poslati u

²⁵ Belak, V. (2017): Lažiranje financijskih izvještaja, prijevare i računovodstvena forenzika. Zagreb. Belak excellens d.o.o. str. 601

kontrolu tajnog kupca jer s njim pokušava uloviti poduzetnika koji ima nerazmjernu dobit i obujam posla.

Stupanjem na snagu novog Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma od 1.1.2018. snižen je iznos do kojeg se u Republici Hrvatskoj mogu obavljati plaćanja i naplate u gotovom novcu. Pravna ili fizička osoba koja obavlja registriranu djelatnost u Republici Hrvatskoj ne smije primiti naplatu ili obaviti plaćanje u gotovini u vrijednosti od 75.000,00 kn i većoj. Navedeno se primjenjuje na plaćanja i naplate u poslovima s rezidentima i nerezidentima. Ograničenje vrijedi i u slučaju ako se naplata ili plaćanje obavlja u više međusobno očigledno povezanih gotovinskih transakcija u vrijednosti od 75.000,00 kn i većoj. Nije dozvoljeno da se plaćanje iznosom od 75.000,00 kn i većem provodi u novcu već poslovna transakcija mora ići preko kreditne institucije.²⁶

Primjer: Poduzeće Jadran d.o.o., bavi se ugostiteljstvom te najmom poslovnih prostora. Forenzičnom analizom se utvrdilo da je poduzeće u prosincu pružalo usluge najma u iznosu od 1.500.000,00 kn, te da je kroz cijelu poslovnu godinu naplatilo u poslovanju s svojim restoranom 2.000.000,00 kn „na crno“.

Tablica 2 Prikaz bilance i RDG-a prilikom utjecaja prodaje „na crno“ i odgode prihoda

	Lažirani RDG	Stvarni RDG	Razlika
1. Ukupni prihodi	10.000.000,00	13.500.000,00	-3.500.000,00
2. Ukupni rashod	4.500.000,00	4.500.000,00	0
3. Dobit prije poreza	5.500.000,00	9.000.000,00	-3.500.000,00
4.porez na dobit	990.000,00	1.620.000,00	-630.000,00
5.dobit nakon oporezivanja	4.510.000,00	7.380.000,00	-2.870.000,00

Konto	Bilančna pozicija	Lažirano	Stvarno	Konto	Bilančna pozicija	Lažirano	Stvarno
0230	Zgrada	4.000.000,00	4.000.000,00	9000	Temeljni kapital	1.100.000,00	1.100.000,00
0112	Nematerijalna imovina	300.000,00	300.000,00	9500	Dobit poslovne godine	4.510.000,00	7.380.000,00
1000	Transakcijski račun	1.000.000,00	3.000.000,00	2520	Kredit	500.000,00	500.000,00
1200	Potraživanja	2.000.000,00	3.500.000,00	2200	Dobavljači	700.000,00	700.000,00
6300	Zalihe	500.000,00	500.000,00	2430	Obveze za porez prema državi	990.000,00	1.620.000,00
	ΣAKTIVA	7.800.000,00	11.300.000,00		ΣPASIVA	7.800.000,00	11.300.000,00

Izvor: Izrada autora

²⁶ Slovinac, I. (2018): Plaćanje u gotovom novcu od 1.1.2018. TEB – Poslovno savjetovanje. Dostupno na: <https://www.teb.hr/novosti/2018/placanje-u-gotovom-novcu-od-112018/>, [26. svibnja 2022.]

Na temelju prikazanog primjera može se zaključiti kako prikriivanje poslovnih prihoda može znatno utjecati na smanjenje dobiti razdoblja, što za posljedicu ima i manju obvezu plaćanja poreza na dobit.

Smanjenje prihoda na račun povećanja revalorizacijskih rezervi

Postupak prijave povećanjem revalorizacijskih rezervi sve je manje popularan iz razloga što je lako vidljiv za revizore, pogotovo u godinama kada se revalorizacija nije ni dogodila. Postupak se provodi pravilima struke i smatra se agresivnim računovodstvom.

Primjer:

Poduzeće smanjuje svoje prihode za 100.000,00 kn te ih prebacuje na revalorizacijske rezerve.

Tablica 3 Primjer knjiženja prijenosa prihoda na revalorizacijske rezerve

750 - Prihodi od prodaje		930- Revalorizacijske rezerve	
	135.000,00		
1) 100.000,00 kn	kn	So	450.000,00 kn
			100.000,00 kn (1

Izvor: Izrada autora

Tablica 4 Primjer lažirane bilance i RDG-a prilikom prijenosa prihoda na revalorizacijske rezerve

	Lažirani RDG	Stvarni RDG	Razlika
1. Ukupni prihodi	35.000,00	135.000,00	-100.000,00
2. Ukupni rashod	10.000,00	10.000,00	0,00
3. Dobit prije poreza	25.000,00	125.000,00	-100.000,00
4. porez na dobit	2.500,00	12.500,00	-10.000,00
5. dobit nakon oporezivanja	22.500,00	112.500,00	-90.000,00

Konto	Bilančna pozicija	Lažirano	Stvarno	Konto	Bilančna pozicija	Lažirano	Stvarno
0230	Zgrada uprave	1.000.000,00	1.000.000,00	9000	Temeljni kapital	1.000.000,00	1.000.000,00
0112	Nematerijalna imovina	100.000,00	100.000,00	9500	Dobit poslovne godine	22.500,00	112.500
1000	Transakcijski račun	500.000,00	500.000,00	930	Revalorizacijske rezerve	550.000,00	450.000,00
1200	Potraživanja	200.000,00	200.000,00	2200	Dobavljači	275.000,00	275.000,00
6300	Zalihe gotovih proizvoda	50.000,00	50.000,00	2430	Obveze za porez prema državi	2.500.000	12.500,00
	ΣAKTIVA	1.850.000,00	1.850.000,00		ΣPASIVA	1.850.000,00	1.850.000,00

Izvor: Izrada autora

Poduzeće je prebačajem prihoda na revalorizaciju za sebe htjelo uštedjeti 10.000,00 kn obveze poreza na dobit i smanjilo svoju poslovnu dobit za 90.000,00 kn. Razlog ovo smanjenja može biti izbjegavanje priznavanja prihoda ili njihovo smanjenje, na temelju forenzičnih testova i na temelju usporedbi moguće je otkriti koji prihodi su prikriveni.

Smanjenje prihoda na račun povećanja obveza

Ovaj postupak također se protivi pravilima struke. Provodi se na način da se izostavlja poslovna dokumentacija za poslovna knjiženja.

Dogovor s prijateljskim tvrtkama da im se ne šalju računi u tekućoj godini nego u idućoj godini. Na ovom primjeru mogu biti najnezadovoljniji dioničari ali oni to rijetko saznaju.

Praksa dogovora s prijateljskim tvrtkama u Republici Hrvatskoj je česti primjer jer jedni drugima izlaze u susret je na obje strane odgovara, jer prodavatelj neće priznati prihod dok kupac neće priznati rashod. Taj se trik teško otkriva jer nema oštećenih strana u tom postupku, a Porezna uprava ništa ne gubi jer će prodavatelj platiti manji porez, no kupac će za istu svotu platiti veći porez jer ima manje rashode.²⁷

Primjer:

Tablica 5 Knjiženje izlaznog računa prilikom kojeg se umjesto prihoda knjiži obveza

1200 - Potraživanja od kupaca		250 - Dugoročne obveze		240012 - Obveza za PDV 25%	
1)	1.000.000,00	800.000,00	(1	200.000,00	(1

Izvor: Izrada autora

Tablica 6. Primjer lažirane bilance i RDG-a prilikom prijenosa prihoda na obveze

	Lažirani RDG	Stvarni RDG	Razlika
1. UKUPNI PRIHODI	5.000.000,00	5.800.000,00	-800.000,00
2. UKUPNI RASHOD	2.000.000,00	2.000.000,00	0,00
3. DOBIT PRIJE POREZA	3.000.000,00	3.800.000,00	-800.000,00
4. POREZ NA DOBIT	300.000,00	380.000,00	-80.000,00
5. DOBIT NAKON OPOREZIVANJA	2.700.000,00	3.420.000,00	-720.000,00

²⁷ Belak, V. (2017): Lažiranje financijskih izvještaja, prijevare i računovodstvena forenzika. Zagreb. Belak excellens d.o.o., str. 609

<i>Konto</i>	<i>Bilančna pozicija</i>	<i>Lažirano</i>	<i>Stvarno</i>	<i>Konto</i>	<i>Bilančna pozicija</i>	<i>Lažirano</i>	<i>Stvarno</i>
0230	Zgrada uprave	2.500.000,00	2.500.000,00	9000	Temeljni kapital	900.000,00	900.000,00
0112	Nematerijalna imovina	700.000,00	700.000,00	9500	Dobit poslovne godine	2.700.000,00	3.420.000,00
1000	Transakcijski račun	700.000,00	700.000,00	250	Dugoročne obveze	1.000.000,00	200.000,00
1200	Potraživanja	1.200.000,00	1.200.000,00	2200	Dobavljači	300.000,00	300.000,00
6300	Zalihe gotovih proizvoda	100.000,00	100.000,00	2430	Obveze za porez prema državi	300.000,00	380.000,00
	ΣAKTIVA	5.200.000,00	5.200.000,00		ΣPASIVA	5.200.000,00	5.200.000,00

Izvor: Izrada autora

Ovu primjenu knjiženja je lako pronaći u poslovnim knjigama jer ovakva vrsta knjiženja nije prema zakonima i standardima. Cilj ovakve manipulacije je prikazati manje poslovne prihode te povećati obveze kako bi se izbjeglo plaćanje većega poreza na dobit. Kao što je vidljivo u primjeru poduzeće bi na temelju navedene transakcije patilo 80.000,00 kn manje poreza na dobit.

4.2. Lažno povećanje troškova radi smanjenja dobiti

Nepravilno terećenje osobnih troškova na poslovne troškove.

Ovakav tip manipulacije poznat je u cijelom svijetu od velikih multinacionalnih kompanija pa sve do manjih privatnih poduzeća. Najčešći oblici ovog tipa prijevare su da se privatno vozilo prikazuje kao službeno i da poduzeće za njega plaća leasing i sve moguće troškova, isplaćuju plaće povećih iznosa članovima obitelji iako ti članovi nisu zaposleni u poduzeću, plaćanja službenih odmora i raznih ručkova i večera na trošak reprezentacije članovima obitelji. Posudbe nova direktorima društva koji nemaju namjeru to vratiti, opremanje vlastitog stana na račun poduzeća i mnogi drugi postupci koji služe za tako zvano izvlačenje novca iz poduzeća.

Povećanje troškova uz povećanje lažnih obveza.

Povećanje troškova uz paralelno povećanje lažnih obveza smatra se još jednom manipulacijom koja se provodi u agresivnom računovodstvu. Glavna smisao ove manipulacije je da se u tekućem razdoblju povećaju rashodi a samim time i smanji neto dobit i plati manje poreza na dobit, ali da se u budućem obračunskom razdoblju ukinu tako zvane obveze i time bi se popravio poslovni rezultat u slučaju da zatreba. Ova manipulacija je privremenog karaktera je će se obveze morati svakako ukinuti samo je pitanje kada. Ova privremenost lažnih obveza

može u poduzeću trajati godinama, a trik se može pojavljivati iz godine u godinu na račun povećanja lažnih obveza.

Povećanje troškova uz povećanje lažnih revalorizacijskih rezervi.

Rezultat ove manipulacije je jednak onome iz prethodnog poglavlja kada su se smanjivali prihode kako bi povećali revalorizacijske rezerve. Ovaj primjer manipulacije nije dugog karaktera jer će se revalorizacijske rezerve u sljedećim poslovnim razdobljima morati priznati u zadržanoj dobiti, ali će svakako smanjiti obvezu poreza na dobit u tekućoj obračunskoj godini.²⁸

4.2.1. Utjecaj politika vrijednosnih usklađenja

Poduzetnik se prilikom vrijednosnih usklađenja vlastite imovine mora voditi načelu opreznosti jer on svoje troškove i obveze ne smije podcijeniti a ne smije ni precijeniti svoju imovinu i prihode. Na svaki izvještajni datum vlasnik poduzeća mora ispitati nadoknadivost knjigovodstvenog iznosa imovine.

Vrijednosno usklađenje zaliha poduzeće je dužno provesti kada procjeni da se neće moći postići neto prodajna cijena veća ili jednaka nabavnoj vrijednosti. Kod materijala koji se koristi u proizvodnji dobara i usluga može se dogoditi da će trošak proizvodnje gotovih proizvoda biti veći od neto utržive vrijednosti jer je došlo do smanjenja neto prodajne cijene dobara i usluga na tržištu i sl. Uvjeti na tržištu se često mijenjanju tako da je jedan od uvjeta istek roka trajanja, oštećenje proizvoda, tehnološko zastarijevanje i dr. Sve ovo navedeno može inicirati da se roba vrijednosno uskladi.²⁹

Ukoliko se ipak odlučimo na vrijednosno usklađenje zaliha ili robe rashod vrijednosnog usklađenja utjecat će na to da će biti manja računovodstvena dobit. Međutim dok se ta roba ili zaliha ne proda, uništi ili pokloni ovaj rashod će biti porezno nepriznat.

Ukoliko mislimo da stavke potraživanja u financijskim izvještajima prikazuju fer i istinitu vrijednost trebamo procijeniti moguću naplativost tih potraživanja. Kada je neizvjesna naplata

²⁸ Belak, V. (2017): Lažiranje financijskih izvještaja, prijevare i računovodstvena forenzika. Zagreb. Belak excellens d.o.o., str. 609

²⁹ Dražić Lutitsky, I. et al. (2015): Računovodstvo poreza. Zagreb. Ekonomski fakultet - Zagreb. str. 198

potraživanja poduzeće može vrijednosno uskladiti potraživanja na način da knjiži ispravku vrijednosti od kupaca i rashod.

Vrijednosna usklađenja potraživanja od kupaca za prodane proizvode i izvršene usluge se priznaju kao porezno priznati rashod ako:

1. ako je potraživanje u poslovnim knjigama vidljivo kao prihod;
2. potraživanja nisu naplaćena do petnaestog dana prije podnošenja porezne prijave;
3. politikom dobrog gospodarstvenika obavljene su sve radnje da se osigura naplata.
4. od dospijeca potraživanja do kraja poreznog razdoblja je prošlo više od 60 dana;³⁰

Smatra se da su radnje za osiguranje naplate potraživanja od kupaca provedene ako su:

- prijavljena u stečajnom postupku nad dužnikom ili
- ako je postignuta nagodba s dužnikom, koji nije povezana osoba, prema posebnom propisu u slučaju stečaja, arbitraže ili mirenja.
- potraživanja utužena ili se zbog njih vodi ovršni postupak,³¹

Kad govorimo o dugotrajnoj materijalnoj i nematerijalnoj imovini smanjenje vrijednosti imovine potrebno je ako se naknadnim vrednovanjem procijeni da je nadoknadivi iznos niži od knjigovodstvenog iznosa. Nadoknadivi iznos se smatra kao viši iznos između fer neto prodajne vrijednosti sredstva i vrijednosti u upotrebi. Samo ako je nadoknadivi iznos sredstva manji od knjigovodstvenog iznosa, knjigovodstveni iznos sredstva se treba smanjiti do njegovog nadoknadivog iznosa. Ovo smanjenje je gubitak od umanjenja imovine. Gubitak od umanjenja imovine treba se odmah priznati u računu dobiti i gubitka, osim ako se sredstvo iskazuje u revaloriziranome iznosu. S gubitkom od umanjenja imovine revaloriziranoga sredstva treba se postupati kao sa smanjenjem revalorizacije do iznosa do kojeg ovo smanjenje ne premašuje iznos koji postoji kao revalorizacijska rezerva za isto sredstvo (ostatak se priznaje kao rashod).³²

³⁰ Zakon o porezu na dobit, Članak 9, (NN 148/13, 115/16, 106/18, 121/19), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/99/Zakon-o-porezu-na-dobit>, [02. srpnja 2022.]

³¹ Zakon o porezu na dobit, Članak 9, pročišćeni tekst zakona NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20 [02. srpnja. 2022.]

³² Dražić Lutilsky, I. et al. (2015): Računovodstvo poreza. Zagreb. Ekonomski fakultet - Zagreb. str. 184

4.2.2. Utjecaj amortizacije dugotrajne nematerijalne i materijalne imovine

Dugotrajna i materijalna imovina je nabavljena da se postupno troši i da sudjeluje u poslovnom procesu tj. da svoju vrijednost prenosi na učinke. Pojmom amortizacije označava se postupno trošenje dugotrajne nematerijalne i materijalne imovine, pri čemu se utrošena vrijednost pojavljuje kao sastavni dio vrijednosti proizvedenih proizvoda ili pruženih usluga. To se postiže uračunavanjem utrošenog dijela dugotrajne nematerijalne i materijalne imovine kao troška amortizacije u troškove proizvodnje proizvoda ili pružanja usluga. Osnovica na temelju koje se obračunava trošak amortizacije je trošak nabave imovine umanjen za procijenjeni ostatak vrijednosti, no on je često beznačajan iznos pa se osnovica za obračun amortizacije poistovjećuje s troškom nabave ili nekom drugom vrijednosti koja ga zamjenjuje.

Dugotrajna nematerijalna i materijalna imovina, tj. sredstva koja podliježu obračunu amortizacije jesu ona sredstva:

- ona imovina za koju se smatra da će se trošiti u više obračunskih razdoblja
- ima unaprijed definiran i ograničen vijek trajanja
- koja subjekt posjeduje za korištenje u proizvodnji proizvoda ili isporuci roba ili usluga, za iznajmljivanje drugima ili za administrativne svrhe³³

Prema Zakonu o porezu na dobit dugotrajnom materijalnom i nematerijalnom imovinom smatraju se stvari i prava čiji je pojedinačni trošak nabave veći od 3.500,00 kuna i vijek trajanja duži od godine dana. Obračunu amortizacije ne podliježu šume, zemljišta, spomenici kulture, financijska imovina, umjetnička djela i obnovljiva prirodna bogatstva..³⁴

Navedena odredba se razlikuje od Međunarodnog računovodstvenog standarda koji ne spominje visinu troška nabave kao uvjet za priznavanje dugotrajne imovine. Samim time u Hrvatskoj se s poreznog aspekta sve nabavke koje imaju vrijednost manju od 3.500,00 kn mogu smatrati sitnim inventarom koji će se jednokratno otpisati. To nije jedino razilaženje hrvatskog zakonodavnog okvira i Međunarodnog računovodstvenog standarda po pitanju amortizacije, odnosno po pitanju početka amortizacije određene imovine. Prema zakonu trošak amortizacije se može priznati u sljedećem mjesecu od dana stavljanja dugotrajne imovine u upotrebu. Dok

³³ Prema MRS 16. Nekretnine, postrojenja i oprema. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20190101&from=HR> [18. svibanja 2022.]

³⁴ Zakon o porezu na dobit, Članak 12, pročišćeni tekst zakona NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20 [02. srpnja. 2022.]

MRS kažu da se amortizacija imovine započinje kada je imovina spremna za upotrebu odnosno kada se nalazi na lokaciji i kada su se stekli uvjeti za njeno korištenje.³⁵

Postoji više metoda amortizacije kojima se amortizacijske iznose pokušava što točnije raspodijeliti kroz obračunska razdoblja. Određivanje korisnog vijeka trajanja ukazuje na osnovnu podjelu metoda obračuna amortizacije. To su:

- vremenska metoda i
- metoda obračuna prema učinku.³⁶

Vremenski sustav obračuna amortizacije zasniva se na predviđenom vijeku korištenja imovine za koju se radi obračun. Polazna je pretpostavka da je trošenje imovine zavisno od proteka vremena. Zavisno od intenziteta trošenja imovine tijekom cijelog korisnog vijeka trajanja u okviru vremenskog sustava obračuna amortizacije razvile su se tri osnovne skupine metoda:

1. Prema pravocrtnoj (proporcionalnoj) metodi obračuna amortizacije, amortizacija se obračunava u konstantnim iznosima tijekom čitavog korisnog vijeka trajanja imovine. U svakom obračunskom razdoblju troškovi se opterećuju jednakim amortizacijskim iznosima. Npr. kod nabave stroj čija je nabavna vrijednost 100.000,00 kn a vijek trajanja je 5 godina, godišnji iznos amortizacije je 20.000,00 kn.
2. Kod progresivnih metoda obračuna amortizacije amortizacijski iznosi se povećava kroz godine, tako da su jače opterećene troškovima amortizacije posljednje godine korištenja imovine. Glavni nedostatak ove metode su u tome što zanemaruju zastarijevanje, tj. tehnički napredak i nužnost njegova praćenja, te veću prisutnost troškova investicijskog održavanja u kasnijim godinama. Ove metode obračuna ne nailaze na ekonomsko opravdanje njihove upotrebe. Koristi će se isti primjer kao i u prethodnom obračunu u prethodnom je stroj svake godine imao amortizaciju u iznosu od 20.000,00 kn sada bi to bilo 1. godina 2.000,00 kn, 2. godina 8.000,00 kn, 3. godina 20.000,00 kn, 4. godina 30.000,00 kn, 5. godina 40.000,00 kn.
3. Degresivne metode obračuna amortizacije polaze od pretpostavke da se imovina izrazitije troši u prvim godinama upotrebe pa je u tim godinama potrebno ukalkulirati veće iznose amortizacije, nego u kasnijim. Učinak je primjene degresivnih metoda taj što se već u vijeku

³⁵ Međunarodni računovodstveni standard 16. Nekretnine, postrojenja i oprema. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20190101&from=HR> [18. svibnja 2022.]

³⁶ Dražić Lutilsky, I. et al. (2010): Računovodstvo. Zagreb. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika. str. 184

prve polovine korisnog vijeka trajanja otpiše najveći dio troškova nabave imovine koja se amortizira. Koristi će se isti primjer kao i u prethodnom obračunu u prethodnom sada bi to bilo 1. godina 40.000,00 kn, 2. godina 30.000,00 kn, 3. godina 20.000,00 kn, 4. godina 8.000,00 kn, 5. godina 2.000,00 kn.³⁷

Za razliku od vremenske amortizacije imamo i amortizaciju koja se obračunava prema učinku odnosno metoda obračuna prema iskorištenosti imovine. Prvo treba procijeniti koliko će se učinaka proizvesti za vrijeme trajanja imovine, zatim se utvrđuje iznos amortizacije koji bi otpao na pojedini učinak. Tako da se stavlja u omjer vrijednost imovine i predviđena količina učinaka. Ova metoda se lako primjenjuje za imovinu koja ima manji vijek trajanja i za imovinu čiji se učinci mogu lako izmjeriti.

Tablica 7 Godišnje amortizacijske stope

R.B.	Vrsta imovine	Vijek trajanja -godina	Godišnja stopa	Maximalno porezno priznata stopa amortizacije
1.	Građevinski objekti i brodovi veći od 1000 BRT	20	5%	10%
2.	Osnovno stado, osobni automobili	5	20%	40%
3.	Nematerijalna imovina, oprema, vozila, osim osobnih automobila te mehanizacija	4	25%	50%
4.	Računala, računalna oprema i programi, mobilni telefoni i oprema za računalne mreže	2	50%	100%
5.	Ostala nespomenuta imovina	10	10%	20%

Izvor: Izrada autora prema Zakonu o porezu na dobit, Narodne novine br. 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, čl.12

U Republici Hrvatskoj porezno priznate stope amortizacije su prilično visoke i poduzetnici rijetko kada posežu za stezanjem amortizacije odnosno da skraćuju vijek trajanja kako bi povećali troškove amortizacije te tako smanjili dobit. U slučaju da se obračunavaju troškovi koji su veći od propisanih oni će se smatrati porezno nepriznatim troškovima. Popularna mjera smanjivanja dobiti kod hrvatskih poduzetnika je kupnja dugotrajne imovine krajem godine, no tim trikom nije moguće povećati troškove amortizacije jer kako stoji u zakonu obračun amortizacije kreće od prvog dana sljedećeg mjeseca od mjeseca nabave dugotrajne imovine, jedino ako se imovina stavi u upotrebu mjesec dana prije završetka obračunskog razdoblja.

³⁷ Dražić Lutilsky, I. et al. (2010): Računovodstvo. Zagreb. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika. str. 185

4.2.2. Rezerviranja kao mehanizam smanjenja dobiti

Pojam rezerviranja odnosi se na procjenu potencijalnih rizika tj. gubitaka od poslovanja, a temelji se računovodstvenom načelu opreznosti. Primjer: Društvo je u prethodnoj godini ostvarilo prihod u iznosu 3.500.000 kuna prodajući tehničku robu. Pritom je izdavalo garancije za popravak o svom trošku u garantnom roku (npr. 1 godina). Na kraju godine Društvo je ostvarilo dobit od 700.000 kuna.

Da li je tih 700.000 kuna stvarno „zarada“ protekle godine? Ukoliko je učestalost kvarenja po iskustvu 0%, može se smatrati da ostvarena dobit stvarno jest čista zarada. Ipak, ukoliko iskustvo govori da se 10% prodane robe pokvari tijekom garantnog roka, gdje Društvo snosi troškove popravka, tada se ne može govoriti o čistoj zaradi od 700.000 kuna, jer je realno očekivati da će u narednoj godini nastati troškovi popravaka robe prodane u prethodnoj godini. Ovo je primjer kada Društvo treba procijeniti potencijalne troškove popravaka u garantnom roku i proknjižiti tzv. rezervacije. Ovi potencijalni troškovi iskazuju se u financijskim izvještajima za proteklu godinu kao da su već nastali i umanjuju poreznu obvezu poreza na dobit. Gledano kroz duže vrijeme, Društvo neće ostvariti poreznu „uštedu“ već samo pomak nastanka porezne obveze.

Zato što u narednom periodu, kada nastanu stvarni troškovi popravaka, isti neće predstavljati trošak koji umanjuje obvezu poreza na dobit (jer su je već umanjili) do iznosa iskazanih rezervacija. Ukoliko se krajem naredne godine ustanovi da je iznos rezerviranja bio veći od stvarno nastalih troškova, „višak“ rezervacija se ukida, tj. knjiži se na prihode i time se uvećava obveza za porez na dobit u tom narednom promatranom razdoblju.³⁸

Prema međunarodnim računovodstvenim standardima broj 37 rezerviranja treba priznati kada:

- se može procijeniti iznos obveze
- na temelju prošlih događanja imamo sadašnju obvezu
- je vjerojatno da će podmirenje obveze zahtijevati odljev resursa koji utjelovljuju ekonomske koristi³⁹

³⁸ Rezerviranja potencijalnih rashoda (porezna odgoda), dostupno na: <http://www.ekonoss.hr/porezi/rezerviranja-potencijalnih-rashoda-porezna-odgoda/>, [19. svibnja 2022.]

³⁹ Međunarodni računovodstveni standard 37. Rezerviranja, nepredvidive obveze i nepredvidiva imovina. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20190101&from=HR> [19. svibnja 2022.]

Prema Zakonu o porezu na dobit priznaju se sljedeća rezerviranja⁴⁰:

- troškove obnavljanja prirodnih bogatstava
- neiskorištene godišnje odmore
- započete sudske sporove
- troškove nastale u jamstvenim rokovima
- otpremnine

Svi ostali troškovi rezerviranja (kao što su rezerviranja za štetne ugovore, restrukturiranje itd.) nisu porezno priznati troškovi te će takva rezerviranja na kraju obračunskog razdoblja povećavati osnovicu poreza na dobit.

Utemeljena rezerviranja na temelju vjerodostojne dokumentacije najprije omogućuje da se u financijskim izvještajima prikaže stvarno i realno financijsko stanje društva, ali pritom stvara poreznu uštedu na način da se knjiženjem troškova rezervacije na temelju vjerodostojne dokumentacije umanju iznos konačnog poreza na dobit na koju nerijetko zaboravljaju računovođe pri sastavljanju završnog računu ili pak knjiže rezervacije na temelju nevjerodostojne dokumentacije čime se društva izlažu poreznim rizicima.⁴¹

4.2.2. Troškovi reprezentacije i promidžbe

U realnosti korisnici koji pregledavaju financijska izvješća ne poznaju razliku između promidžbe i reprezentacije. Npr. troškovi za poslovnog partnera mogu se smatrati i reprezentacijom i promidžbom a kako bi mogli utvrditi koji je spomenuti trošak potrebno je iskazati vrijednost. Ova dva pojma potrebno je razlikovati ne samo zbog knjiženja nego što njihovo pravilno razgraničavanje ima utjecaja na poreznu osnovicu i na sami odbitak PDV-a.⁴²

Primarna razlika između troškova reprezentacije i troškova promidžbe je ta što su troškovi promidžbe u potpunosti porezno priznati rashod, dok se troškovi reprezentacije dijele na 50%

⁴⁰ Međunarodni računovodstveni standard 37. Rezerviranja, nepredvidive obveze i nepredvidiva imovina. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20190101&from=HR> [2. srpnja 2022.]

⁴¹ Poslovni dnevnik. (2014) Sve što trebate znati o sastavljanju završnog računa. Dostupno na: <https://www.poslovni.hr/kako-su-uspjeli/sve-sto-trebate-znati-o-sastavljanju-završnog-racuna-267455>, [19. svibnja 2022.]

⁴² Poslovni dnevnik. (2016): U čemu je razlika između troškova reprezentacije i troškova promidžbe te zašto je to važno? Dostupno na: <https://www.poslovni.hr/poduzetnik/u-cemu-je-razlika-izmeu-troskova-reprezentacije-i-troskova-promidzbe-te-zasto-je-to-vazno-319318>, [19. svibnja 2022.]

porezno priznatih rashoda i 50% trajno porezno nepriznatih rashoda koji uvećavaju poreznu obvezu poduzeća kako i stoji u Zakonu o porezu na dobit:

Prema Zakonu o porezu na dobit porezna osnovica se povećava:⁴³

- Za 50% troškova reprezentacije (ugošćenja, darova sa ili bez utisnutog znaka tvrtke ili proizvoda, troškova odmora, športa, rekreacije, zakupa automobila, plovila, zrakoplova, kuća za odmor), u visini troškova nastalih iz poslovnog odnosa s poslovnim partnerom,
- Ne smatraju se reprezentacijom proizvodi i roba iz asortimana poreznog obveznika prilagođeni za te svrhe s oznakom „nije za prodaju“, te drugi reklamni predmeti s nazivom tvrtke, proizvoda i drugog oblika reklame (čaše, pepeljare, stolnjaci, podmetači, olovke, rokovnici, upaljači, privjesci i slično) dani za uporabu u prodajnom prostoru kupca, a ako se daju potrošačima, ne smatraju se reprezentacijom ako je njihova pojedinačna vrijednost bez poreza na dodanu vrijednost do 160,00 kuna.
- Troškovi promidžbe s kojima ćemo našeg budućeg poslovnog partnera upoznati s našim radom i tvrtkom ne smatraju se troškovima reprezentacije, U troškove promidžbe mogu pripasti troškovi reklame na lokalnom radio, tiskanje podsjetnika, letci, oglasni plakati na oglasnim pločama i stupovima i sav ostali promotivni materijal, katalogi, sajmovi. Troškovi na kojima se promiče ime, dobro ili usluga poreznog obveznika na drugi način ali da im javno obilježje. ⁴⁴

43 Zakon o porezu na dobit pročišćeni tekst zakona NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20

44 Profitiraj.hr. (2014) Troškovi promidžbe i reprezentacije u skladu s novim zakonom o PDV-u. Dostupno na: <https://profitiraj.hr/troskovi-promidzbe-i-reprezentacije-u-skladu-s-novim-zakonom-o-pdv-u/>, [19. svibnja 2022.]

4.3. Manipulacije u postupcima akvizicije i konsolidacije

Retrospektiva prijevora pokazuje kako su postupci vrlo često pojavljuju kroz manipulacijske postupke posebice onih kompanije koje akviziraju druge poslovne subjekte. Razlozi su višestruki.

Primjer: Manipulacije u postupku akvizicije

KONTO d.d. 30.03.2021. godine steklo je 100% udjela u dionicama društva GAMA d.o.o. za 400.000 kn. Knjigovodstvene bilančne vrijednosti GAMA d.o.o. prezentiraju se u **Tablici 45**

Tablica 8 Bilanca poduzeće Gama na dan 30.03.2021. godine

R.b.	Konto	Bilančna pozicija	HRK	konto	Bilančna pozicija	HRK
1.	0230	Zgrada administracije	1.800.000	9000	temeljni kapital	1.250.500
2.	0112	Nematerijalna imovina	650.000	9410	preneseni gubitak	-190.000
3.	0620	Financijska imovina	210.000	9500	dobit poslovne godine	191.000
4.	1000	Transakcijski račun	110.000	2800	Dugoročna rezerviranja	577.000
5.	1200	potraživanja	260.000	2122	zadužnice	664.500
6.	6300	zalihe gotovih proizvoda	620.000	2200	dobavljači	759.000
7.	1137	zadužnice	191.000	2520	Dugoročni krediti	589.000

Izvor: Izrada autora

Suvlasnicima kompanije Gama isplaćeno je 400.000,00 kn sa tr. računa. Za potrebe procjene imovine na fer vrijednost su angažirani financijski savjetnici procjenitelji. Utvrđeno je kako bilanca kompanije Gama neposredno prije pripajanja nije usklađena na fer vrijednost, te se ista razlikuje od knjigovodstvene vrijednosti u slijedećim pozicijama:

1. poslovna zgrada administracije je precijenjena za 150.000 kn,
2. potraživanja od kupaca su precijenjena za 80.000 kn,
3. obveze po zadužnicama su podcijenjene za 60.000 kn.

Vlasnici društva stjecatelja izvršili su pritisak na DIREKTORA računovodstva da prilikom postupaka izrade konsolidirane bilance evidentiraju NKV društva GAMA, a ne njegovu fer vrijednost.

⁴⁵ Bubić Jasenka, Forenzično računovodstvo, dostupno na: www.oss.unist.hr (pristup 06. lipnja 2022.)

Tablica 9 Radna tablica za izračun

<i>R.b.</i>	<i>Opis</i>	<i>Iznos HRK</i>
1.	<i>Trošak stjecanja dionica</i>	400.000,00
2.	<i>Ukupno neto knjigovodstvena vrijednost</i>	1.251.500,00
3.	<i>Promjene neto imovine do fer vrijednosti</i>	0,00
3.1.	<i>Povećanje</i>	0,00
3.2.	<i>Smanjenje</i>	290.000,00
3.3.	<i>Ukupno smanjenje/povećanje neto imovine do fer vrijednosti</i>	290.000,00
4.	<i>Fer vrijednost stečene neto imovine</i>	961.500,00
5.	<i>Pripadajući interes</i>	961.500,00
6.	<i>Goodwill</i>	-561.500,00

Izvor: Izrada autora

KONTO d.d. na dan 30.3.2021. iskazalo je svoju bilancu koja prethodi danu akvizicije za društvo GAMA d.d.

Tablica 10 Bilanca za poduzeće Konto

	AKTIVA	31.12.xxxx	PASIVA	31.12. xxxx
1	DUGOTRAJNA IMOVINA		KAPITAL I REZERVE	
2	Nematerijalna imovina	1.050.000,00	Temeljni kapital	15.400.000,00
3	Materijalna imovina	12.000.000,00	Kapitalne rezerve i rev rezerve	850.000,00
4	Financijska imovina	85.000,00	preneseni gubici/dobici	-8.120.000,00
5			Dobit/gubitak poslovne godine	421.440,00
6			DUGOROČNE OBVEZE	7.500.000,00
7			REZERVIRANJA	3.850.000,00
8	KRATKOTRAJNA IMOVINA		KRATKOROČNE OBVEZE	
9	Zalihe	11.200.000,00	Dobavljači	7.900.000,00
10	potraživanja od kupaca	9.157.000,00	Obveze prema državi	970.560,00
11	Novac	3.450.000,00	Obveze prema bankama	8.170.000,00
12	UKUPNA AKTIVA	36.942.000,00	UKUPNA PASIVA	36.942.000,00

Izvor: Izrada autora

Stjecatelj na temelju navedene akvizicije ima prihod od goodwilla kao razlika troška ulaganja i fer vrijednosti stjecatelju goodwill podliježe obračunu poreza na dobit. Direktor računovodstva je bio prisiljen izvršiti akviziciju te je morao iskazati stanje po neto knjigovodstvenoj vrijednosti a, ne po fer vrijednosti te je na taj način iskazao manju vrijednost stečenog poduzeća što je pogodovalo stjecatelju.

Nastavno na postupak već izvršenih akvizicija, takove kompanije imaju obvezu izrade konsolidiranih financijskih izvještaja. To su financijski izvještaji koji se smatraju izvještajima grupe odnosno prikazuju se zbirni izvještaji kao da više poduzeća djeluje kao jedna cjelina. Kako bi znali pročitati konsolidirane financijske izvještaje potrebno je razlikovati matično društvo i ovisno društvo (društvo kćeri). Matica je gospodarski subjekt koji kontrolira jednog

ili više subjekata dok je ovisno društvo subjekt kojeg kontrolira ta matica. Odnosno matica kontrolira ovisno društvo.

Postoje unutarnji i vanjski korisnici konsolidiranih financijskih izvještaja. Unutarnjim se smatraju menadžeri i zaposlenici, dok vanjski su javnost, analitičari, kreditori, ulagači, porezna uprava i mnogi drugi.

Obveznici sastavljanja godišnjih financijskih izvještaja propisani su Zakonom o računovodstvu:⁴⁶

- ono društvo koje u grupi poduzetnika predstavlja matično društvo.
- matičnim društvom smatra se poduzetnik koji ispunjava najmanje jedan od sljedećih uvjeta:
 1. u odnosu na druge poduzetnike ima 50% glasačkih prava i još jedno pravo
 2. može opozvati bilo kojeg člana uprave ili nadzornog odmora, također iste te članove ima pravo i imenovati
 3. ima pravo izvršavati prevladavajući utjecaj nad drugim poduzetnikom čiji je dioničar ili član na temelju ugovora sklopljenog s tim poduzetnikom ili na temelju odredbi osnivačkog akta, statuta ili u skladu s drugim propisima
 4. ako je većina članova uprave ili nadzornog odbora, upravnog odbora ili izvršnih direktora odnosno upravljačkog ili nadzornog tijela poduzetnika (društva kćeri), koji su tu funkciju obavljali u tekućoj i prethodnoj poslovnoj godini i još uvijek je obavljaju do sastavljanja godišnjih financijskih izvještaja, bila imenovana isključivo ostvarenjem prava glasa matičnog društva koje je dioničar ili član tog poduzetnika
 5. kontrolira većinom glasačkih prava društvo kćeri
 6. ukoliko ostvaruje kontrolu nad drugim društvom ili je može ostvariti
 7. ako se matičnim ili ovisnim poduzetnikom upravlja na jedinstvenoj osnovi temeljem ugovora, osnivačkog akta ili statuta
 8. ako je obveznik primjene Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja pojedinačno ili kao grupa te je prema tim standardima obvezan sastavljati godišnje konsolidirane financijske izvještaje.

⁴⁶ Zakon o računovodstvu, članak 5., pročišćeni tekst zakona NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20, [2.srpnja 2022.]

Konsolidirani financijski izvještaji daju agregatne pokazatelje matice i njenih ovisnih društava te zasebno ne prikazuju ni jedne ni druge. Lošiji rezultati nekih društava mogu se sakriti iza dobrih rezultata drugih društava te tada se mora dati pažnje da moguće manipulacije unutar matice. Kad se spomene pojam manipulacije unutar financijskih izvještaja podjedinici odmah smatraju da se radi o srednjim i velikim poduzetnicima. Jer njima dobar položaj igra veliku ulogu u okviru rejtinga i potrebe za budućim sredstvima uljepšavanje stanja dosta čest slučaj.

Neki od oblika manipulacije su:

- ne prikazivanje gubitka ovisnog društva kojeg je matica imala za obvezu uključiti
- namještanje rezultata koji matici najviše odgovara.
- Uključiti ona društva koja su ostvarila dobre poslovne rezultate a nisu članovi matice

Prilikom sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja moraju biti uključena sva ovisna društva i ovisna društva ovisnih društava, bez obzira kakve financijske rezultate ostvarili moraju biti uključena u konsolidaciju prema metodi udjela.

Prilikom računanja metode udjela gdje se početno ulaganje treba priznati prema trošku nabave, a nakon toga se usklađuje za promjene ulagača u neto imovinu subjekta u koju je izvršeno ulaganje. Dobit ili gubitak ulagača obuhvata njegov udio u dobiti ili gubitku subjekta u koji je izvršeno ulaganje, a ostala sveobuhvatna dobit ulagača obuhvata njegov udio u ostaloj sveobuhvatnoj dobiti subjekta u koji je izvršeno ulaganje.⁴⁷

4.4. Lažno smanjenje troškova radi povećanja dobiti ili skrivanje gubitaka

Veliki broj poduzeća koji kotiraju na burzi svoje izvještaje prikazuje ne realno. U prethodnom poglavlju objasnio se kako poduzeća preko svojih prihoda dolaze do dobiti ili gubitka. U ovome poglavlju ćemo prikazati kako se može preko poslovnih rashoda utjecati na dobit ili gubitak. Neki primjeri su u nastavku pobliže objašnjeni:

1. Na kraju poslovne godine kada poduzeća imaju jasniju sliku o svom poslovanju mogu doći na ideju da izostave priznavanje djela troškova i obveza tako da prekinu knjiženja i prebace

⁴⁷ Međunarodni računovodstveni standard 28. Ulaganja u pridružene subjekte i zajedničke poduhvate. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20190101&from=HR> [10. svibnja 2022.]

na razgraničenja. Ova metoda naizgled izgleda malo jednostavna ali to poduzeća rade iz godine u godinu i mogu vrlo brzo doći do sloma.

2. Kapitalizacija troškova na imovinu društva. Odnosno troškovi se prijenose na materijalnu i nematerijalnu imovinu u bilance a ne ide u račun dobiti i gubitka. Na primjer da društvo kupuje trogodišnju policu osiguranja, u samom početku polica se bilježila kao imovinu dok se nakon prve godine trećina vrijednosti prikazuje kao trošak. U praksi ima dosta primjera ove metode manipulacija, ali lako se otkrije zato što se značajno poveća dobit te značajno padne novčani tok.
3. Amortizaciji može služiti pri smanjenju troškove na način da produžimo vremenski rok imovine. Prvotno određivanje vijeka uporabe bazirano je na procjeni te ono svakako može varirati i mijenjati se vremenom. Normalno je ako poduzetnik vrijednost stroja s pet godina poveća na sedam, ali kada su te promjene veće i češće to odmah signalizira na manipulacije. Računovodstveni standardi i porezni propisi se po tom pitanju razilaze gdje su u porezne svrhe strogo definirani i vjekovi uporabe i stope amortizacije za određenu imovinu kako je i navedeno u prethodnim poglavljima.
4. Smanjenje operativnih troškova i njihov lažni prijenos na zalihe rezultat je primjene prijevarnog agresivnog računovodstva jer je riječ o potpuno nedopuštenoj radnji.⁴⁸
5. Poduzeća često izbjegavaju prilikom prodaje gotovih proizvoda ili robe razmjerno tome knjižiti trošak prodanih gotovih proizvoda ili robe. Ukoliko se to pravilo ne poštuje dolazi do nerazmjera između prihoda i rashoda.
6. Popularna manipulacija je skrivanje troškova na zalihama proizvodnje u tijeku. Zato jer je lakše manipulirati proizvodnjom nego samim zalihama, vrlo teško ih je otkriti jer se naizgled radi o nižim troškovima.
7. Odgađanje nužnog priznavanja vrijednosnih usklađenja za sumnjiva i sporna potraživanja i smanjenja vrijednosti druge imovine. Vrijednost neke imovine je umanjena kada knjigovodstvena vrijednost imovine prelazi njen nadoknativni iznos. U točkama 12. do 14. opisani su neki pokazatelji nastanka gubitka od umanjenja imovine. Ako neki od pokazatelja nastane, od subjekta se zahtijeva izrada formalne procjene nadoknativnog iznosa. Ako nema pokazatelja mogućeg gubitka od umanjenja imovine, ovaj Standard ne zahtijeva izradu formalne procjene nadoknativnog iznosa. Iz standarda je jasno vidljivo da ponovljena procjena imovine nije izbor kako neki poduzetnici misle, već njihova obveza.

⁴⁸ Belak, V. (2017): Lažiranje financijskih izvještaja, prijevara i računovodstvena forenzika. Zagreb. Belak excellens d.o.o., str 516

8. Prilikom konsolidacije financijskih izvještaja. Troškovi se mogu prebaciti iz jednog poduzeća na drugo. Ovom tehnikom se koriste velike kompanije koje imaju povezane subjekte a nisu dužni konsolidirati.
9. Smanjivanje troškova uz nasilno smanjenje obveza. Taj se stari računovodstveni trik izvodi tako da se u jednoj godini smanje troškovi i obveze, a u idućoj godini ili u idućim godinama ponovo se vrate obveze i prizna rashod. Služi sa popravljjanje slike o poslovanju, ali kad se ponovo vrate obveze moraju se priznati troškovi. Ovo se protivi pravilima struke, ali istodobno ima dva efekta. Smanjuju se i troškovi i obveze pa se samim time popravlja slika i računa dobiti i gubitka, ali i bilance.⁴⁹

4.5. Lažno povećanje prihoda radi povećanja dobiti ili skrivanje gubitaka

Prilikom lažnog povećanja prihoda ne mora biti cilj povećanje dobiti. U konkretnom slučaju tvrtke međusobno šalju račune za isporuke koje se nisu u stvarnosti dogodile. Time se istodobno povećavaju prihodi, ali postoji s druge strane i povećanje rashoda. Ovom tehnikom je moguće sakriti smanjenu aktivnost kompanije i stvarati lažni dojam o uspješnosti poslovanja iste.

Prilikom stvaranja lažnih prihoda primarni cilj je povećanje dobiti i smanjivanje gubitaka. Zapravo, radi se o uljepšavanju financijskih pokazatelja kako bi korisnici imali izvještaja imali bolju sliku o samom poduzeću. Jedna se skupina trikova odnosi na manipulacije koje trajno mijenjaju financijsko stanje u izvještajima računa dobiti i gubitka, a druga skupina odnosi se na privremene manipulacije koje se poništavaju kad se zbroji prihod u duljem razdoblju. „Primarna podjela priznavanja lažnih prihoda je na ona trajne prirode i privremene prirode.“⁵⁰

Priznavanje lažnih prihoda koji imaju trajne učinke uočljivi su kroz cijeli niz pokazatelja:

1. Prilikom lažnih faktura prihodi se priznaju i mamo veliki nesrazmjer potraživanja od kupaca i prihoda od prodaje. Moramo ga usporedit s prethodnim razdobljem da bi primijetili neravnotežu.
2. Potraživanja od kupaca povećavaju se brže od povećanja kratkotrajne imovine. Nastavno na prvi pokazatelj ukoliko ne postoje lažne fakture logično je da kratkotrajna imovina uzrokovana povećanom proizvodnjom raste sukladno porastu potraživanja.

⁴⁹ Belak, V. (2017): Lažiranje financijskih izvještaja, prijevare i računovodstvena forenzika. Zagreb. Belak excellens d.o.o., str. 516

⁵⁰ Belak, V. (2017): Lažiranje financijskih izvještaja, prijevare i računovodstvena forenzika. Zagreb. Belak excellens d.o.o., str. 529

3. Nagli porast udjela potraživanja od kupaca u kratkotrajnoj imovini, također se smatra manipulacijom
4. Postoci troškova za prodane zalihe se smanjuju u odnosu na vrijednost prihoda. Lažni prihodi ne stvaraju razduženje zaliha niti druge oblike tekućih troškova koji su povezani s prihodima što ih čini uočljivima.
5. Operativni novčani priljevi naglo zaostaju za prihodom uvećanim za PDV. Ovaj pokazatelj ne mora nužno ukazivati na manipulaciju lažnim prihodima jer će pojava većih iznosa prodaje na kredit kao i problemi s naplatom potraživanja od kupaca davati ista upozorenja što je u Republici Hrvatskoj dosta čest slučaj.
6. Povećanje prihoda nema ravnomjerno praćenje operativnih troškova
7. Prilikom manipulacije s prihodima dani naplate rastu i to može biti jedan od ključnih pokazatelja za otkrivanje, jer ukoliko su lažirani podatke neće ih i naplatiti.
8. Lažne fakture odnosno lažni prihodi povećavaju obvezu plaćanja PDV-a, poduzetnici nisu skloni platiti pa se tako lakše uočavaju lažne fakture.
9. Broj dana nenaplatnog potraživanja naglo se povećava.⁵¹

Svi navedeni pokazatelji koji imaju trajne učinke djeluju da ih je lako uočiti. Svaki pokazatelj pojedinačno ne mora značiti postojanje lažnih prihoda, ali ako na to upućuju svi pokazatelji definitivno se stvara zasnovana sumnja za određenim manipulacijama.

Računovodstvene manipulacije priznavanja lažnih prihoda privremene prirode još su zamršenije te se kreativni računovođe nerijetko koriste prijevernim agresivnim računovodstvom i knjiženjima koja se protive pravilima struke ne bi li dodatno zataškali uljepšavanje financijskih izvještaja i obmanu javnosti. Najčešće tehnike su:

1. Priznavanje lažnog prihoda na temelju dogovora s prijateljskim kompanijama koje su voljne pomoći da se popravi rezultat. Ovaj se trik vremenskim odmakom pretvara u onaj s povratnom trgovinom kako je pojašnjeno na početku ovog poglavlja.
2. Priznavanje lažnog prihoda na temelju slanja puno više dijelova proizvodnom partneru nego što je potrebno. Najčešće je riječ o zakonitoj prodaji pa je ovom triku teško ući u trag.
3. Agresivno ili neregularno priznavanje prihoda od ukidanja rezerviranja. Rezerviranja se temelje na procjenama i samim time su plodno tlo za manipulacije. Njima se često

⁵¹ Belak, V. (2017): Lažiranje financijskih izvještaja, prijevare i računovodstvena forenzika. Zagreb. Belak excellens d.o.o., str.529

ujednačuju rezultati dobrih i loših poslovnih godina, a ovdje konkretno se ukidanjem rezerviranja iz nekih boljih vremena stvaraju fiktivni prihodi i popravljaju poslovanje za određeno poslovno razdoblje.

4. Povećanje prihoda vraćanjem vrijednosti ranije otpisanoj imovini i smanjenjem vrijednosnih usklađenja.
5. Neregularno priznavanje prihoda na račun smanjenja obveza. Zakonito otpisivanje obveza se u pravilu vrlo rijetko dešava pa samo postojanje istog može biti dovoljan razlog na sumnju o nedopuštenoj radnji.
6. Neregularno priznavanje prihoda smanjenjem akumulirane amortizacije.
7. Priznavanje prihoda kad nisu stečeni uvjeti za priznavanje. Ova je tehnika dosta popularna, a načela priznavanja prihoda koja se ovom tehnikom zaobilaze su jasno navedena u standardima i podijeljena na prihode od prodaje dobara, pružanje usluga i kamate, tantijeme i dividende.
8. Izražena pojava prihoda od prodaje potraživanja ili rashoda od otpisa potraživanja. Kao što je već spomenuto lažne fakture gomilaju nova potraživanja pa se ovom tehnikom dodatno prikriva i produbljuje prijevara.⁵²

4.6. Državne potpore za poduzetnike

Uvođenje državnih potpora za poduzetnike odnosno poreznih poticaja kod poreza na dobit ima široke koristi, od poticanja gospodarskog rasta u cijelosti i razvoja slabije razvijenih područja Republike Hrvatske do davanja olakšica određenim kategorijama stanovništva.

U svijetu postoji velik broj različitih poreznih poticaja u okviru različitih poreznih oblika. No, govoreći općenito o poreznim poticajima, onda se prije svega misli na poticaje u okviru poreza na dobit. U svjetskoj literaturi poticaji u okviru poreza na dobit najčešće se dijele na tri osnovne skupine: 1) snižena stopa poreza na dobit, 2) porezna mirovanja ili porezni praznici (engl. tax holidays) te 3) olakšice po osnovi ulaganja (engl. investment incentives) u širem smislu u koje spadaju razni poticaji kao ubrzana amortizacija (engl. accelerated depreciation), razna umanjenja osnovice po osnovi ulaganja (engl. investment allowances) te porezni krediti (engl. tax credits). Kao četvrtu skupinu mogu se promatrati i drugi poticaji kao što je mogućnost prijenosa poreznog gubitka, niže stope poreza po odbitku za određene isplate i slično.⁵³

⁵² Belak, V. (2017): Lažiranje financijskih izvještaja, prijevara i računovodstvena forenzika. Zagreb. Belak excellens d.o.o., str. 530

⁵³ Šimović, H. I Mihelja Žaja, M. (2010): Poticaji u sustavu poreza na dobit u Hrvatskoj i zemljama regije. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/470553.SimovicMiheljaZaja_2010.pdf, [14. svibnja 2022.]

U Zakonu o porezu na dobit moguće je prepoznati poticaje u kontekstu ubrzane amortizacije (članak 12), poticaje u kontekstu prijenosa poreznog gubitka (članak 17.) koji može umanjivati poreznu osnovicu u narednih pet godina te porezne olakšice i oslobođenja za porezne obveznike koji svoju djelatnost obavljaju na potpomognutim područjima i području Grada Vukovara.

Također u Zakonu o porezu na dobit navodi se da postoji mogućnost dodatnih olakšica prema posebnim propisima. Izvan Zakona o porezu na dobit, odnosno prema posebnim propisima prepoznajemo sljedeće porezne poticaje:

1. umanjenje porezne osnovice odnosno plaćanje manjeg iznosa poreza na dobit odnosi se na:
 - a. državne potpore za znanstveno-istraživačke projekte (prema Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju i Pravilniku o državnoj potpori za istraživačko-razvojne projekte) te
 - b. državne potpore za obrazovanje i izobrazbu (prema Zakonu o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu)
2. poticaji za investicije i unapređenje investicijskog okruženja (prema Zakonu o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja)
3. olakšice i oslobođenja za porezne obveznike u slobodnim zonama (prema Zakonu o slobodnim zonama).⁵⁴

4.7. Manipulacije u izvještajima po osnovi formiranja osnovice poreza na dobit i korporativne dobiti

U ovome poglavlju prezentiraju se različiti oblici manipulacija na područjima koji utječu na obračun i visinu osnovice poreza na dobit. Vlasnici ili menadžeri radi ostvarenja beneficija prikazuju podatke u izvještajima u skladu s njihovim ciljevima. Pojam korporacije prvenstveno podrazumijeva velika poduzeća koja kotiraju na burzi i koji su obveznici sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja. Kako bi privukli nove poslovne partnere, investitore odnosno ulagače (vlasnici) prikazuju bolji poslovni rezultat, a ukoliko žele platiti manje poreza na dobit onda posežu radnjama za smanjenje porezne osnovice. U nastavku rada prikazuju se dvije opcije i to:

- a. Cilj povećanje porezne osnovice i lošiji konačni financijski rezultat
- b. Cilj smanjenje porezne osnovice i bolji konačni financijski rezultat

⁵⁴ Dražić Lutitsky, I. et al. (2015): Računovodstvo poreza. Zagreb. Ekonomski fakultet - Zagreb., str. 168

A. U slučaju da se želi povećati poreznu osnovicu s tom radnjom platiti će se više poreza, ali i prikazati lošiji financijski rezultat. U primjeru koji slijedi prikazuje se manipulacija s nedopuštenom amortizacijom, troškovima reprezentacije, vrijednosna usklađenja potraživanja, dugoročna rezerviranja i kamate između povezanih osoba.

U ovom primjeru navesti će se kako je društvo u izračunu porezne osnovice imalo za cilj prikazati manju osnovicu poreza na dobit na način da iskaže manju obvezu poreza na dobit, te ju prezentirani slijedeći financijski izvještaji:

Tablica 11. Primjer Bilance i RDG-a pri namjernom smanjenju porezne osnovice

BILANCA		RDG	
Pozicija	iznos HRK	Pozicija	Iznos HRK
DUGOTRAJNA IMOVINA	6.500.000,00	UKUPNI PRIHODI	15.000.000,00
KRATKOTRAJNA IMOVINA	3.260.000,00	UKUPNI RASHODI	12.000.000,00
UKUPNA AKTIVA	9.760.000,00	DOBIT PRIJE POREZA	3.000.000,00
KAPITAL I REZERVE	3.200.000,00	POREZ NA DOBIT	540.000,00
PRENESENI DOBICI/DOBICI	1.400.000,00	DOBIT / GUBITAK	2.460.000,00
DOBIT /GUBITAK	2.460.00,00		
DUGOROČNA REZERVIRANJA	200.000,00		
DUGOROČNE OBVEZE	1.500.000,00		
KRATKOROČNE OBVEZE	1.000.000,00		
UKUPNO PASIVA	9.760.000,00		

Izvor: Izrada autora

Forenzičari su induktivnim pristupom tj. forenzičnom analizom isprava utvrdili sljedeće:

1. Od povezane osobe obračunate su kamate u vrijednosti od 40.000,00 kn.
2. 50% reprezentacije nije bilo prikazano kao povećanje porezne osnovice, ukupna reprezentacija 100.000,00 kn.
3. Amortizacija iznad propisanih 120.000,00 kn.
4. Rezerviranja po štetnim ugovorima također nisu bila iskazana kao povećanje porezne osnovice 25.000,00 kn.
5. Potraživanja koja su otpisana nisu bila utužena u zakonskom roku prema odredbama Zakona o porezu na dobit u iznosu 70.000,00 kn.

U skladu s prethodnim rezultatima forenzične analize i to prema induktivnom pristupu potrebno je prethodno korigirati osnovicu poreza na dobit i obvezu poreza na dobit.

Tablica 12. Korekcije RDG-a nakon otkivanja pogrešnog prikazivanja

<i>R.b.</i>	<i>Pozicija</i>	<i>Iznos HRK</i>
1.	Ukupni prihodi	15.000.000,00
2.	Ukupni rashodi	12.000.000,00
3.	Dobit prije oporezivanja	3.000.000,00
4.	POVEĆANJA DOBIT/SMANJENJE GUBITKA	365.000,00
5.	SMANJENJE DOBITI/POVEĆANJE GUBITKA	0,00
6.	Porezna osnovica	3.365.000,00
7.	Stopa poreza na dobit	18%
8.	Obveza poreza na dobit	605.700,00
9.	Uplaćeni predumjovi poreza na dobit	0,00
10.	Obveza uplate poreza na dobit (r.b. 8. – r.b.9.)	605.700,00

Izvor: Izrada autora

Rezultat korekcije osnovice poreza na dobit ima za posljedicu korigirane financijske izvještaje.

Tablica 13 Korekcija porezne osnovice u finalnim izvještajima

BILANCA		RDG	
Pozicija	iznos HRK	Pozicija	Iznos HRK
DUGOTRAJNA IMOVINA	6.500.000,00	UKUPNI PRIHODI	15.000.000,00
KRA TKOTRAJNA IMOVINA	3.260.000,00	UKUPNI RASHODI	12.000.000,00
UKUPNA AKTIVA	9.760.000,00	DOBIT PRIJE POREZA	3.000.000,00
KAPITAL I REZERVE	3.200.000,00	POREZ NA DOBIT	605.700,00
PRENESENI DOBICI/DOBICI	1.400.000,00	DOBIT / GUBITAK	2.394.300,00
DOBIT /GUBITAK	2.394.300,00		
DUGOROČNA REZERVIRANJA	200.000,00		
DUGOROČNE OBVEZE	1.500.000,00		
KRA TKOROČNE OBVEZE	1.065.700,00		
UKUPNO PASIVA	9.760.000,00		

Izvor: Izrada autora

Poduzeće iz ovoga primjere koristilo se manipulacijom porezne osnovice kako bi uz iste prihode i rashode platilo manje poreza na dobit i ujedno prikazalo manju dobit. Na temelju forenzične analize utvrđeno je da je poduzeće izostavilo knjiženja prekomjerne amortizacije, reprezentacije, kamate od povezanih osoba, rezervacije po štetnim ugovorima te otpisana a ne utužena potraživanja u sveukupnom iznosu od 365.000,00 kn.

Forenzičnom analizom se utvrdilo da je poduzeće priliko svog poslovanja izostavilo gore navedena knjiženja. Te samim time prikazalo manji iznos dobiti i platilo manju obvezu poreza na dobit. Jedini interes u ovom primjeru za poduzeće je da plati manje poreza na dobit, u ovome primjeru se vidi da je razlika poreza na dobit 65.700,00 kn.

B. U sljedećem primjeru navesti će se situacija kako poduzeća prikazuju veću dobit radi privlačenja investitora i ulagača.

Tablica 14. Manipulirana Bilanca izrađena za vanjske korisnike

R.b.	Konto	Bilančna pozicija	HRK	konto	Bilančna pozicija	HRK
1.	230	Zgrada administracije	2.800.000,00	9000	Temeljni kapital	500.000,00
2.	112	Nematerijalna imovina	1.560.000,00	9500	dobit poslovne godine	7.200.000,00
3.	1000	Transakcijski račun	1.100.000,00	2800	Dugoročni kredit	500.000,00
4.	1200	potraživanja	2.270.000,00	2200	Dobavljači	230.000,00
5.	6300	zalihe gotovih proizvoda	2.500.000,00		Porez na dobit	1.800.000,00
6.	Ukupno		10.230.000,00			10.230.000,00

Izvor: Izrada autora

Tablica 15. Manipulirani RDG izrađen za vanjske korisnike

<i>Pozicija</i>	<i>HRK</i>
Prihodi	20.000.000,00
Rashodi	11.000.000,00
DOBIT PRIJE POREZA	9.000.000,00
Porez na dobit	1.800.000,00
DOBIT / GUBITAK	7.200.000,00

Izvor: Izrada autora

1. Poduzeće je fakturiralo 2.000.000,00 kn za nepostojeće isporuke / fiktivni računi.
2. Izvršena je kapitalizacija troškove na zalihe u iznosu 1.170.000,00 kn.

Tablica 16. Korekcije RDG-a nakon otkivanja pogrešnog prikazivanja

<i>R.b.</i>	<i>Pozicija</i>	<i>Iznos HRK</i>
1.	Ukupni prihodi	18.000.000,00
2.	Ukupni rashodi	12.170.000,00
3.	Dobit prije oporezivanja	5.830.000,00
4.	POVEĆANJA DOBIT/SMANJENJE GUBITKA	0,00
5.	SMANJENJE DOBITI/POVEĆANJE GUBITKA	0,00
6.	Porezna osnovica	
7.	Stopa poreza na dobit	18%
8.	Obveza poreza na dobit	1.049.400,00
9.	Uplaćeni predujmovi poreza na dobit	0,00
10.	Obveza uplate poreza na dobit (r.b. 8. – r.b.9.)	4.780.600,00

Izvor: Izrada autora

Tablica 17 Korekcija Bilance nakon forenzične analize

R.b.	Konto	Bilančna pozicija	HRK	konto	Bilančna pozicija	HRK
1.	230	Zgrada administracije	2.800.000,00	9000	temeljni kapital	500.000,00
2.	112	Nematerijalna imovina	1.560.000,00	9500	dobit poslovne godine	4.780.600,00
3.	1000	Transakcijski račun	1.100.000,00	2800	Dugoročni kredit	500.000,00
4.	1200	potraživanja	270.000,00	2200	Dobavljači	230.000,00
5.	6300	zalihe gotovih proizvoda	1.330.000,00		porez na dobit	1.049.400,00
6.	Ukupno		7.060.000,00			7.060.000,00

Izvor: Izrada autora

Tablica 18 Realni RDG nakon forenzične analize

<i>Pozicija</i>	<i>HRK</i>
Prihodi	18.000.000,00
Rashodi	12.170.000,00
DOBIT PRIJE POREZA	5.830.000,00
Porez na dobit	1.049.400,00
DOBIT / GUBITAK	4.780.600,00

Izvor: Izrada autora

Pogrešnim modelima knjiženja, te fiktivnim računima poduzeće je prikazalo neto dobit većom za iznos od 2.420.000,00 kn. Sve upućuje na zaključak kako je društvo imalo za cilj privući ulagače, neovisno o tome što bi platilo veći iznos poreza na dobit.

5. ZAKLJUČAK

Tema ovoga rada je bila prikazati kako poduzeća koriste razne tehnike i metode kako bi u svoju poslovnu dobit prikazali na način kako njima najbolje odgovara. Jer se na kraju svake poslovne godine sastavljaju financijski izvještaji odnosno bilanca, račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanom toku i bilješke uz financijske izvještaje. Ukoliko ovi izvještaji nisu sastavljeni fer i istinito oni onda daju krivu sliku korisnicima koji proučavaju izvještaje.

Manipulacije koje su prikazane u izvještajima mogu biti namjerne ili su nastale greškom zbog ne znanja. Zato postoje tehnike i analize koje će to utvrditi. A navedene su u radu, kao što su unutarnji i vanjski korisnici.

Kako je navedeno u radu dobit odnosno osnovica poreza na dobit je česta stavka kojom korporacije manipuliraju jer se prijevare rade kako bi se poboljšala slika o poduzeću.

Poduzeća nalaze razne načine kako bi prikrilo svoju dobit a najčešće je manipuliranje fiktivnim računima, troškovima, amortizacijom, reprezentacijom i mnogim drugim stvarima.

Može se slobodno kazati da su manipulacije u današnjici dosta učestala pojava te je jedan od važnijih ciljeva ovoga rada podignuti svijest o postojanju manipulacija i prikazati metode kako se one prave. Sve u svrhu da se prijevare mogu otkriti i izazivači kazniti.

LITERATURA

1. Belak, V. (2006): Profesionalno računovodstvo: prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima, Zgombić & Partneri, Zagreb.
2. Belak, V., (2011): Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Zagreb, Belak Excellens d.o.o.
3. Belak, V., (2018), Forenzična detekcija manipulacija i lažnih knjiženja s ciljem smanjenja dobitka i poreza na dobitak. Računovodstvo, revizija i financije.
4. Bubić, J. (2022): Forenzično računovodstvo, Nastavni materijali, dostupno na stranici: <https://moodle.oss.unist.hr/course/view.php?id=619> [06.lipnja 2022]
5. Dražić Lutilsky, I. et al. (2010): Računovodstvo. Zagreb. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
6. Dražić Lutilsky, I. et al. (2015): Računovodstvo poreza. Zagreb. Ekonomski fakultet - Zagreb.
7. Gulin. D., Perčević. H., (2013): Financijsko Računovodstvo, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.
8. Houška, M., Upravljanje rizicima prijevare s aspekta poslovne forenzike, (2015): Porezni vjesnik, Zagreb.
9. Međunarodni računovodstveni standard MRS 37, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20190101&from=HR> [02.srpnja 2022]
10. Rezaee, Z., Riley, R., (2014): Prijevare u financijskim izvještajima – sprječavanje i otkrivanje. Zagreb: Mate d.o.o.
11. Sever Mališ, S., Tušek, B. i Žager, L., (2012): Revizija - načela, standardi, postupci. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
12. Žager, K., Mamić, S.I., Sever, S., Žager, L.,(2008): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb.
13. Međunarodni računovodstveni standard 16. Nekretnine, postrojenja i oprema. Dostupno na: <https://komoraprocjenitelja.me/wp-content/uploads/2020/04/MRS-16.pdf>, [18. svibanj 2022.]
14. Međunarodni računovodstveni standard 28. Ulaganja u pridružene subjekte i zajedničke poduhvate. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20190101&from=HR> [10. svibnja 2022.]
15. Međunarodni računovodstveni standard 37. Rezerviranja, nepredvidive obveze i nepredvidiva imovina. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20190101&from=HR> [19. svibnja 2022.]

16. Narodne novine 2009. Odluka o objavljivanju Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja, Zagreb: Narodne novine d.d., 136, str. 11
17. Poslovni dnevnik. (2014) Sve što trebate znati o sastavljanju završnog računa. Dostupno na: <https://www.poslovni.hr/kako-su-uspjeli/sve-sto-trebate-znati-o-sastavljanju-završnog-racuna-267455>, [19. svibnja 2022.]
18. Poslovni dnevnik. (2014): Želite reinvestirati svoju dobit? Evo što trebate o tome znati... Dostupno na: <https://www.poslovni.hr/poduzetnik/zelite-reinvestirati-svoju-dobit-evo-sto-trebate-o-tome-znati-266278>, [23. svibnja 2022.]
19. Poslovni dnevnik. (2016): U čemu je razlika između troškova reprezentacije i troškova promidžbe te zašto je to važno? Dostupno na: <https://www.poslovni.hr/poduzetnik/u-cemu-je-razlika-izmeu-troskova-representacije-i-troskova-promidzbe-te-zasto-je-to-vazno-319318>, [19. svibnja 2022.]
20. Profitiraj.hr. (2014) Troškovi promidžbe i reprezentacije u skladu s novim zakonom o PDV-u. Dostupno na: <https://profitiraj.hr/troskovi-promidzbe-i-representacije-u-skladu-s-novim-zakonom-o-pdv-u/>, [19. svibnja 2022.]
21. Rezerviranja potencijalnih rashoda (porezna odgoda), dostupno na: <http://www.ekonost.hr/porezi/rezerviranja-potencijalnih-rashoda-porezna-odgoda/>, [19. svibnja 2022.]
22. Slovinac, I. (2018): Plaćanje u gotovom novcu od 1.1.2018. TEB – Poslovno savjetovanje. Dostupno na: <https://www.teb.hr/novosti/2018/placanje-u-gotovom-novcu-od-112018/>, [26. svibnja 2022.]
23. Šimović, H. I Mihelja Žaja, M. (2010): Poticaji u sustavu poreza na dobit u Hrvatskoj i zemljama regije. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/470553.SimovicMiheljaZaja_2010.pdf, [14. svibnja 2022.]
24. Prema MRS 16. Nekretnine, postrojenja i oprema. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20190101&from=HR> [18. svibanj 2022.]
25. http://www.revizorska-komora.hr/pdf/MRevS/1_KB-za-CIP-124.pdf [22. svibnja.2022]
26. Zakon o porezu na dobit, Članak 12, pročišćeni tekst zakona NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20 [02. srpnja. 2022.]
27. Zakon o porezu na dobit, Članak 28.a pročišćeni tekst zakona Narodne novine 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, čl. 12 [02. srpnja. 2022.]

28. Zakon o porezu na dobit, Članak 9, pročišćeni tekst zakona NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20 [02. srpnja. 2022.]
29. Zakon o računovodstvu pročišćeni tekst zakona NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20, [2.srpnja 2022.]

POPIS TABLICA

Tablica 1 Shematski prikaz bilance	3
Tablica 2 Prikaz bilance i RDG-a prilikom utjecaja prodaje „na crno“ i odgode prihoda	21
Tablica 3 Primjer knjiženja prijenosa prihoda na revalorizacijske rezerve	22
Tablica 4 Primjer lažirane bilance i RDG-a prilikom prijenosa prihoda na revalorizacijske rezerve	22
Tablica 5 Knjiženje izlaznog računa prilikom kojeg se umjesto prihoda knjiži obveza	23
Tablica 6 Primjer lažirane bilance i RDG-a prilikom prijenosa prihoda na obveze.....	23
Tablica 7 Godišnje amortizacijske stope	29
Tablica 8 Bilanca poduzeće Gama na dan 30.03.2021. godine	33
Tablica 9 Radna tablica za izračun	34
Tablica 10 Bilanca za poduzeće Konto	34
Tablica 11 Primjer Bilance i RDG-a pri namjernom smanjenju porezne osnovice	42
Tablica 12 Korekcije RDG-a nakon otkivanja pogrešnog prikazivanja.....	43
Tablica 13 Korekcija porezne osnovice u finalnim izvještajima.....	43
Tablica 14 Manipulirana Bilanca izrađena za vanjske korisnike	44
Tablica 15 Manipulirani RDG izrađen za vanjske korisnike	44
Tablica 16 Korekcije RDG-a nakon otkivanja pogrešnog prikazivanja.....	44
Tablica 17 Korekcija Bilance nakon forenzične analize	45
Tablica 18 Realni RDG nakon forenzične analize	45

POPIS SLIKA

Slika 1 Temeljni financijski izvještaji	2
Slika 2 Trokut prijave	10